

טשענסטאכאווער

אָנאַנסען-פּרײַז פאַר אַ מילימעטער-שורה:
 פּערן טעקע 40 גרשען
 פּערן טעקע 25 גרשען
 אין טעקע 80 גרשען.
 די טייטשע און לעבעדיגע זייט האָלט 8 באַנעטען שפּאַלטען.

צענזענעט-פּרײַז: אַ נומער 20 גרשען.
 פּרײַז פֿון רעדאַקציע און פּרײַנטערײַ:
 CZENSTOCHOWA, ALEJA 6. TELEFON 201.
 פּרײַז פֿון די גרעסן און די וועקענדיגע זייט פֿאַר-באַנעטען-שפּאַלטען.

פּרײַטאָג, ערב ראש-השנה כ"ט אלול תרצ"ב. פֿרייטאָג 11 września 1931. פֿרייטאָג 20 גרשען. פֿרייטאָג 20 גרשען.

היינט 8 זייטען

א כתיבה וחתימה טובה!
 ווינשען מיר דער ג' קונדשפּאַט, קרובים, פּרײַנד און בעקאַנטע.
 'מ. גרוימאַן און פּרײַ
 נײַער מאַרק 3.

די טהיי-פירמא

„POLASCO”
 ווינשט איהרע געהערטע קונדען
 א כתיבה וחתימה טובה.
 פּערטערע: ש. רייך.

א כתיבה וחתימה טובה און א גוט יאהר

ווינשען מיר אונזערע געהערטע לעזער און באַנעטען, אַנאַנסען - געבער, מיטאַרבייטער און קאַרעספּאַנדענטען, אין קאַנד און אין אויסלאַנד, איבערהויפּט אין ארץ-ישראל און אמעריקא און דעם גאַנצען כּלל - ישראל.
 רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע
 „טשענסטאָאווער צייטונג”.

א האַרציגען מול-טוב
 מיין פּרײַנד מענדיל אש צו זיין חתונה מיט פּר. געניאַ פּראָווער
 ווינשט משה קרעמסקי.

פיש

אין דעם נײַ-געפּענעטען פּרוכטען-געשעפּט א. ד. פ.
 „JABŁORYB”
 1 אַלצע 12 (פּראָנט-געוועלעב)
 בעקומט מען יעדען טאָג אַלערליי פּיש צו מאַרק-פּרײַזען.

א כתיבה וחתימה טובה.

סטראַדאַמער דאַמף-מיהל
 געביל. רובינשטיין.

בעקאַנטמאַכונג.

די פּערוואַלטונג פֿון דער יודישער קהלה אין טשענסטאָאווער איז מודיע, דאַס אָנהויבענדיג פֿון דאַנערשטאָג, דעם 10 ד. ח. (כ"ח אלול תרצ"א) ביז איבער סופות וועט געשחטען ווערען עופות אין הויז פֿון ה' י. ראָזענבערג, קאַשטשושקי 19א אין פּאַלגענדע שעה'ן;
 יעדען טאָג פֿון 7 ביז האַלב 10 פּריה און פֿון 4 ביז 5 נאַכמיטאָג;
 דאַנערשטאָג פֿון 7 ביז האַלב 11 פּריה און פֿון 4 ביז 6 אָווענד;
 ערב יום-טוב פֿון 7 פּריה ביז 12 מיטאָג;
 מוצאי שבת פּאַר יום פּפור פֿון 7 ביז 9.
 בעמערקונג: שחיטה - קוויטלעך וועלען פּערקויפט ווערען אויפֿן אָרט.
 פּערוואַלטונג פֿון דער יודישער קהלה
 אין טשענסטאָאווער.

Uwazde wyjeżdżającemu (ej) na studia do Warszawy!

Do oddania pokój ze wszystkimi wygodami, całodziennem utrzymaniem przy solidnej rodzinie z Częstochowy.
 WARSZAWA, BAGATELA 15 m 52

א כתיבה וחתימה טובה.

לשנה טובה תכתבו ותחתמו.
 א גליקליך יאהר ווינשען מיר דער ג' קונדשפּאַט, פּאַמיליע, פּרײַנד און בעקאַנטע
 אייזיק אַבראַמאוויטש און פּרײַ
 ערשטע אַלצע 4.

פּערוואַלטונג פֿון דער יודישער קהלה אין טשענסטאָאווער

די פּערוואַלטונג פֿון דער יודישער קהלה אין טשענסטאָאווער איז מודיע, דאַס אָנהויבענדיג פֿון דאַנערשטאָג, דעם 10 ד. ח. (כ"ח אלול תרצ"א) ביז איבער סופות וועט געשחטען ווערען עופות אין הויז פֿון ה' י. ראָזענבערג, קאַשטשושקי 19א אין פּאַלגענדע שעה'ן;
 יעדען טאָג פֿון 7 ביז האַלב 10 פּריה און פֿון 4 ביז 5 נאַכמיטאָג;
 דאַנערשטאָג פֿון 7 ביז האַלב 11 פּריה און פֿון 4 ביז 6 אָווענד;
 ערב יום-טוב פֿון 7 פּריה ביז 12 מיטאָג;
 מוצאי שבת פּאַר יום פּפור פֿון 7 ביז 9.
 בעמערקונג: שחיטה - קוויטלעך וועלען פּערקויפט ווערען אויפֿן אָרט.
 פּערוואַלטונג פֿון דער יודישער קהלה
 אין טשענסטאָאווער.

א כתיבה וחתימה טובה.

לשנה טובה תכתבו ותחתמו.
 א גליקליך יאהר ווינשען מיר דער ג' קונדשפּאַט, פּאַמיליע, פּרײַנד און בעקאַנטע
 אייזיק אַבראַמאוויטש און פּרײַ
 ערשטע אַלצע 4.

א כתיבה וחתימה טובה.

לשנה טובה תכתבו ותחתמו.
 א גליקליך יאהר ווינשען מיר דער ג' קונדשפּאַט, פּאַמיליע, פּרײַנד און בעקאַנטע
 אייזיק אַבראַמאוויטש און פּרײַ
 ערשטע אַלצע 4.

צום ווינשער = סעזאן 32-1931!

פּוּטשער = געשעפּט
 מיכאל איידעלמאַן
 פּילסודסקי 5, פּראָנט ערשטער שטאַק, טעל. 305
 פּערוזעהן מיט אַ גרויסען אויסוואַהל פֿון אַלעראַרט פּוטער - סחורה און איינצעלנע פּעל, בלאַמען.
 פּערטיגע דאַמען און מענער = פּעלצען.
 אין מיין ערשטקלאַסיגען קיזשנער-ווערקשטעל ווערען אויסגעפּערטיגט אַלערליי בעשטעלונגען, שנעל, רעיעל, לויט די נײַעסטע מאָדען, אונטער מיין פּערוזעליכער אויפזיכט.

א כתיבה וחתימה טובה.

לשנה טובה תכתבו ותחתמו.
 א גליקליך יאהר ווינשען מיר דער ג' קונדשפּאַט, פּאַמיליע, פּרײַנד און בעקאַנטע
 אייזיק אַבראַמאוויטש און פּרײַ
 ערשטע אַלצע 4.

א כתיבה וחתימה טובה.

לשנה טובה תכתבו ותחתמו.
 א גליקליך יאהר ווינשען מיר דער ג' קונדשפּאַט, פּאַמיליע, פּרײַנד און בעקאַנטע
 אייזיק אַבראַמאוויטש און פּרײַ
 ערשטע אַלצע 4.

Szkoła Rzemieśln.-Przemysłowa dla Żydów w Częstochowie

podaje do wiadomości, że ze względu na święta przedłużyła termin zapisów.
 Warsztaty: ślusarsko-mech., stolarski i elektrotechniczny polecają swe wyroby. Wykonanie solidne i na dogodnych warunkach.

פּעריל

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
 סעקציע שאַכטעל-מאַכער ביים האַנדוו. פּערבאַנד

די חסידים פון ראספּשער רבין

זצ"ל מאַכען בעקאַנט, אז זיין אייניקעל
 הרב הצדיק ר' יצחק מענדיל בן ציון שליט"א
 בן הרה"צ ר' ישראל וצלה"ה מראַדאַמסק, חתן הרה"צ מאַסטראַווצע ומליפּסק וועט די
 ימים = נוראים דאווענען
 אויף ספּאַרעק 26
 בילעטען פּאַר פּרײַזען שוין צו בעקומען ביי ר' עמנואל ווינבערג, גאַרנאַר-סקאַ 30 און ביי ר' כּתריאל מאיר קעלציגלאָווסקי, וואַרשאווער 34.
 אויך דאס ראַספּשער שטיבעל פֿון ה' קעלציגלאָווסקי איז איבערגעטראַגען גע-וואָרען צום רבין שליט"א אויף ספּאַרעק 26.

Wyrazy szczerego współczucia z powodu śmierci LEJZORA KARMIOŁA

wyrażają pozostałej rodzinie A. Borzykowski z żoną.

פּעריל

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
 סעקציע שאַכטעל-מאַכער ביים האַנדוו. פּערבאַנד

פּעריל

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
 סעקציע שאַכטעל-מאַכער ביים האַנדוו. פּערבאַנד

אליעזר קארמילא

די לוייה איז פּאַרגעקומען זונטאָג ד. 6 סעפטעמבער 1931 י. (כ"ד לחודש אלול תרצ"א).
 גלייכצייטיג דריקען מיר אויס אונזער איינגעטען דאַנק די אַלע וועלכע האָבען אַנטײַל גענומען אין דער לוייה און אָנגעגעבען דעם לעצטען כּבוד. די אין טיפּפען טרויער פּערבליבענע פּאַמיליע.

פּעריל

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
 סעקציע שאַכטעל-מאַכער ביים האַנדוו. פּערבאַנד

פּעריל

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
 סעקציע שאַכטעל-מאַכער ביים האַנדוו. פּערבאַנד

הושע זימאן.

ארץ-ישראל אין איהר עקאנאמישע פונאנרערפוי.

(א ביסעל סטאטיסטיק פון יאהר ה'תרצ"א.)

דער פאליטישער מצב און עקאנאמישער שער קריזיס האבען דאס לעצטע יאהר צוריקגעהאלטען די ענטוויקלונג פון לאַנד אין אַ דערקענבארער מאָס. אָבער דער יודישער ישוב האט געוואוסט זיך גובר צו זיין אויף די מכשילים און עס איז איהם געלונגען צו מאַכען פאַר-שריטען אויפ'ן עקאנאמישען פראַנט.

די עליה איז בעשרענקט געווארען אין אַ געוויסער מאָס. אין יאהר 1930 האָט בעטראַפֿען דער עורף פון די יודישע עולים אין בעצוג צו די אויס-וואַנדערער 3625 מאַן אַקעגען 3503 אין יאהר 1929. פון די עולים זענען געווען פערטענדיקע נור 9 פראָצענט אַקעגען 15 פראָצענט אין יאהר 1929. די דע-ציירענע מעהרהייט פון די עולים (70 פראָצענט) זענען געווען אַרבייטער (אַקעגען 68 פראָצ. אין פּויריגען יאהר). אינוועסטיציעס פון פּרווואַטען קאָפיטאַל און הכנסות פון די נאַציאָנאַלע פּאַנ-דען האָבען זיך פּערקלענערט. די טו-ריסטען-בעוועגונג איז שוואַכער געווא-רען (קיין חיפה זענען אָנגעקומען אין משך פון סעזאָן נור 12 טוריסטען-שי-פען, אַקעגען 30 שיעפּען אין תּר"ץ). צו-לייעב דער בעשרענקונג פונ'ם הכנסות-שטראָם פון דרויסען איז דער ישוב גע-ווען אָפהענגיק אין אַ גרויסער מאָס פון זיינע אייגענע כּחות. אַלס פּועל-יוצא דערפון האָט זיך פּערגרעסערט די צאָהל אַרבייטסלאָזע יודען אין לאַנד. זייער צאָהל האט געשטיגען און האט מאַן אין אָנהויב 1930 אויף 2500 אין דעצעמבער און היינט צו טאָג ביז 3 טויזענד מאַן, דאָפּן אַ העלפֿט-אין די קאָלאָניעס און אַ העלפֿט אין דער שטאַט (מען דאַרף אונטערשרייבען, אַז אין משך פון די יאהרען 1926-1927 האט דערגרייכט זייער צאָהל מעהר ווי 8000 מאַן).

און די פּעראַייניגטע שטאַטען. עס האָט זיך אויך ענטוויקעלט דער צווי-גערופּענער אשפּלוח-צווייג (גרייפ-פרוט), וועלכער געפינט זיך פּעצט אינ-גאַנצען אין יודישע הענד און זיין שטח דערגרייכט 4000 דונאַם. אינ'ם סעזאָן פון תּרצ"א זענען געשיקט גע-ווארען קיין אויסלאַנד 57,000 קאַס-טענס פונ'ם דאָזיגען פּרוכט אַקעגען 16,000 קאַסטענס און תּר"ץ. דער אַל-געמיינער שטח פון די באַנאַנען אין לאַנד האט זיך פּערגרעסערט פון 16,000 דונאַם אין יאהר 1928 אויף 3000 היינט צו-טאָג, און די גרעסטע טייל געפונט זיך אין יודישע הענד. די ענטוויקלונג פון די פּלאַנצונגען איז נישט בערגע-ניצט אויף די אַלטע קאָלאָניעס, אויך אויף די ווירטשאַפטען פון קק"ל-באַדען איז דערקענבאַר. דער שטח פון די פּלאַנצונגען האָט זיך בעטראַפֿען אין יאהר 1925-1926 6200 דונאַם, אין 1927-9400 און אין 1930-11,700 דונאַם.

פון די איבריגע ווירטשאַפטס-געביע-טען דאַרף אונטערזען שטראַכען ווערען די פּערבעסערונג פונ'ם מצב אין דער מילך-ווירטשאַפט, אינ'ם האַדעווען-עו-פּות און גרינס אין די יודישע קאָלאָ-ניעס, לויט ווי עס איז צו זעהען פון די יעהרליכע פּערקויף-צאָהלען פון דער געוועלשאַפט פאַר פּערקויפּען די אַרביי-טער-ווירטשאַפט פּראָדוקטען „תּנובה“. איהר פּרוין פאַר מילך-פּראָדוקטען איז ער, גרינס, עפּות, אָנהייב אא"וו. האט בעטראַפֿען אין תּרפ"ט 70,400 ליא"י, אין תּרפ"ט 96,200, אין לעצטען יאהר (תּר"ץ) 139,100 ארץ-ישראל-פּונטען.

די תּבואה-ווירטשאַפטען האבען גע-ליטען אין אַ גרויסער מאָס. אין יאהר 1930 רון מאַנעל אין רענען און פּעלד-מיין, ווי אויך צויעב'ן פּאַלען פון די פּרייען פון דער ווירטשאַפטס-פּראָדוקציע אין דער גאַנצער וועלט. דאס פּאַלען פון די פּרייען האט בע-טראַפֿען העכער ווי 20 פראָצ. אַקעגען 1929, וועלכעס איז אויך געווען אַ שלעכט יאהר. עס זענען דאָ אויסזי-טען אויף אַ גערעטעניש אין קומענדי-גען יאהר און אויף אַ גרויסע פּערליי-טערונג אין די תּבואה-ווירטשאַפטען.

דאס ערווערבען נייעס באַדען דורך יודען איז פּאַרטגעזעצט געווארען אין אַ מעהר - בעשרענקטען פּענענעס אין דער צייט, וואס לויט די ידיעות פון דער באַדען-אַבטיילונג פון דער רעג-יונג האבען יודען געקויפט ביי אַנדע-רע אין יאהר 1929 קרוב 64,500 דו-נאַם, האבען זיי אין יאהר 1930 נישט געקויפט מעהר ווי 19,400 דונאַם. דער קרן-קימת איז געווען דער הויפט-קונה אינ'ם דאָזיגען יאהר.

אין דער אינדוסטריע האָבען זיך פּערמאַכט אין משך פונ'ם יאהר 4 קליי-נע פּאַבריקען; פאַר מינעראַל-וואַסערען,

פאַר אויספלאַסטערען טראַנספּארען און שאַסען, פאַר שטריקעריי - אויסאַרביי-טונגען, שפיגלען א. א. ו. דער עקס-פאַרט פון דער יודישער אויסאַרבייטונג אין לאַנד שטאַרקט זיך וואָס אַ יאהר מעהר.

דאס בויען די קראַפט-סטאַציע ביים ירדן, וואס איז בעשטימט פאַר דער עלעקטריפיקאַציע פון לאַנד, איז שוין פּערענדיגט. דאס ליפּערען עלעקטרישען שטראָם איז אָנגעלעגט געווארען אויף אַ געוויסער צייט צוליב אַ אויפברוך אין איינע פון די דאַמבעס בעת אַ וואַסער-שטייגערונג אין ירדן און ירמוק. אין קורצען וועט אָנהויבען די סטאַציע איהר טעטיגקייט און וועט ליפּערען עלעקטרישע קראַפט פאַר דער אינדוס-טריע, ווי אויך פאַר דער אינטענסיווער ווירטשאַפט.

עס האט זיך זעהר שעהן ענטווי-קעלט די עקספּלאַטירונגס - אַקציע פון די ים-המלח-אוצרות. עס אַרבייטען ביי דער דאָזיגער אונטערזעמונג 350 אר-בייטער - צוויי דריטעל פון זיי יודען און אַ דויטעל - אַראַבער. עס בויען זיך פאַבריקען פאַר פּערשידענע פּראָ-דוקציע-אויסאַרבייטונגען. אין פאַבריק - פאַר בראַם - אויסאַרבייטונג - איז שוין פּערענדיגט, און דער ערשטער כּמות בראַם איז געשיקט געווארען קיין חוץ-לאַרץ - דאס ערשטע מאָל אין דער געשיקטע פון ארץ - ישראל. די צווייטע פאַבריק פאַר קאַליום-אויסאַר-בייטונגען וועט אין קורצען פּערענדיגט ווערען.

דאס בויען פונ'ם פאַרט אין חיפה געהט אין אַ געהעריגען טעמפּאָ און די לענג פון הויפט-פּאַס האט שוין דער-גרייכט מעהר ווי 1500 מעטער, אין דער עקספּאַרט-בעוועגונג פון די ארץ-ישראל-סחורות איז שוין בעמערקבאַר אַ נייעונג צו שיקען די סחורות צום חיפה'ר פאַרט, אַנשטאט יפו.

דער הייזער-בוי שטאַרקט זיך דאס לעצטע יאהר, בפרט אין ירושלים און חיפה. די סבה איז פּאַלענדע: דער יודישער שטאַדטישער ישוב האָט אָנגע-הויבען צו פּערלאָזען די געמישטע קוואַ-טאַלען נאָך די אב-געשעהענישען פון תּרפ"ט, כדי זיך צו בעוועצען אין יו-דישע קוואַרטאַלען. די יודישע אַגענץ שאַצט אָב די סומע געלדער, וואס זע-נען אינוועסטירט געווארען דורך יודען אין פּערשידענע בוי-אַרבייטען אין לע-טע יאהר אויף דריי פּערטעל מיליאָן פּונטען, דאָפּן - קרוב 500,000 אין ירושלים, 175,000 אין תל - אביב און 80,000 אין חיפה. די אב-געשעהע-נישען האבען גורם געווען צום פּונאַ-נערבוי פון נייע הייזער אין די קאָלאָ-ניעס און ווירטשאַפטען, וואו עס פיהלט זיך אַ בעדערפניש צו פּערשטאַרקען די זיכערהייט פון אַרט. די ישוב'ים, וואָס געפונען זיך אויפ'ן באַדען פון ק"ק

פון דעם אויפרוף וואס איז פּערע-פּענטיכט געווארען אין אַלע היגע בתי-הפּלות ווייסט מען שוין אַז ס'האָט זיך געגרינדעט אין אונזער שטאַט אַ אונפאַרטייאישער קאַמיטעט בהסכּם פון ראַבינאַט און דער קהלה פּערוואַלטונג, וועלכער זאָל זיך פּערגעמען מיט'ן אויסבעסערען און אוועקשטעלען אויף דער געהעריגער מדרגה דעם חינוך אין די חדרים.

עס אונטערלייגט נישט קיין שום ספק אַז דער דאָזיגער שטאַט וועט דורך יע-דען ערנסטען יוד מיט דער גרעסטער התלהבות בעגריסט ווערען, ווייל יעדער ווייסט וואָסערע טרויעריגע לאַגע עס הערשט היינט אין די חדרים, און עס טהוט וועה דאָס האַרץ זעהענדיג ווי דער גייסטיגער מצב ביים יונגען דור ווערט פּערנאַלעסיגט, און ווי די יו-גענד דערווייטערט זיך פון די יודישע למוּדים און לאַזט זיך פּאַנגען פון די אַנט-רעליגיעזע לעה-אַנשטאַלעטען.

עס איז גענוג אָנצוהוייזען אויף פּאַל-גענדען פּאַקט: מיט 30 יאהר צוריק ווען די היגע יודישע בעפּעלקערונג איז פּיעל קלענער געווען, האָבען היע געלערנט 60 מלמדים מיט טויענדער מלמדים, און היינט זענען קיים פּער-האָנען 20 מלמדים מיט עטליכע הוהו-דערט קינדער, מיר גלויבען אַז דאס זענען די פּאַלגען פון דעם תּהו ובהו וואָס הערשט אין די חדרים, וועלכע ווערען געפיהרט אָהן שום סדר, און אָהן יעדע השגחה איבער זיי, דער תּלמיד לערנט ביי איין מלמד אַזוי לאַנג ווי דער מלמד וויל, טראַך דעם וואָס ער קען געהן צו אַ העכערען מלמד. דער תּלמיד ווערט דורך קיינעם נישט עקזאַמינירט און מען ווייסט נישט צי ער פּאַסט אין דעם חדר אָדער נישט, די מלמדים האבען נישט קיין גלייכע נאָר געמישטע קינדער, און דאָס בעשווערט זעלבסטפּערשטענדליך אַז די קינדער זאָלען האבען אַ תּכלית אין

פון דעם אויפרוף וואס איז פּערע-פּענטיכט געווארען אין אַלע היגע בתי-הפּלות ווייסט מען שוין אַז ס'האָט זיך געגרינדעט אין אונזער שטאַט אַ אונפאַרטייאישער קאַמיטעט בהסכּם פון ראַבינאַט און דער קהלה פּערוואַלטונג, וועלכער זאָל זיך פּערגעמען מיט'ן אויסבעסערען און אוועקשטעלען אויף דער געהעריגער מדרגה דעם חינוך אין די חדרים.

עס אונטערלייגט נישט קיין שום ספק אַז דער דאָזיגער שטאַט וועט דורך יע-דען ערנסטען יוד מיט דער גרעסטער התלהבות בעגריסט ווערען, ווייל יעדער ווייסט וואָסערע טרויעריגע לאַגע עס הערשט היינט אין די חדרים, און עס טהוט וועה דאָס האַרץ זעהענדיג ווי דער גייסטיגער מצב ביים יונגען דור ווערט פּערנאַלעסיגט, און ווי די יו-גענד דערווייטערט זיך פון די יודישע למוּדים און לאַזט זיך פּאַנגען פון די אַנט-רעליגיעזע לעה-אַנשטאַלעטען.

עס איז גענוג אָנצוהוייזען אויף פּאַל-גענדען פּאַקט: מיט 30 יאהר צוריק ווען די היגע יודישע בעפּעלקערונג איז פּיעל קלענער געווען, האָבען היע געלערנט 60 מלמדים מיט טויענדער מלמדים, און היינט זענען קיים פּער-האָנען 20 מלמדים מיט עטליכע הוהו-דערט קינדער, מיר גלויבען אַז דאס זענען די פּאַלגען פון דעם תּהו ובהו וואָס הערשט אין די חדרים, וועלכע ווערען געפיהרט אָהן שום סדר, און אָהן יעדע השגחה איבער זיי, דער תּלמיד לערנט ביי איין מלמד אַזוי לאַנג ווי דער מלמד וויל, טראַך דעם וואָס ער קען געהן צו אַ העכערען מלמד. דער תּלמיד ווערט דורך קיינעם נישט עקזאַמינירט און מען ווייסט נישט צי ער פּאַסט אין דעם חדר אָדער נישט, די מלמדים האבען נישט קיין גלייכע נאָר געמישטע קינדער, און דאָס בעשווערט זעלבסטפּערשטענדליך אַז די קינדער זאָלען האבען אַ תּכלית אין

גלייכווערטלעך פון יודישע גרולים.

פונדסטוועגען האט זיך דער ישוב פּעסע געהאַלטען און עטליכע עקאנא-מישע צווייגען האבען געמאַכט פאַר-שריטען אין לעצטען יאהר.

אין דער אינטענסיווער ווירטשאַפט זענען פּערפלאַנצט געווארען קרוב 5000 דונאַם, וואס מיט זיי דערגרייכט דער שטח פון די יודישע פרדסים צו 63,000 דונאַם. דער פּאַמער-אַנציען-עקספּאַרט קיין חוץ-לאַרץ האָט דערגרייכט אין די לעצ-טע צוויי סעזאָנען אַ רעקאָרד פון 2,700,000 קאַסטענס אַ יאהר. לויט דער אַבשאַצונג פונ'ם פּרוכט אויף די בוי-מער וועט בעטרעפען די פּראָדוקציע אין קומענדיגען סעזאָן פיער מיליאָן קאַסטענס, דאָפּן אַ בעדייטענדען טייל פון די נייע פרדסים, וואס טראגען פרות דאס ערשטע מאָל, דורכדעם וועט ארץ-ישראל פּערשטאַרקען איהר פּאַזי-ציע אויפ'ן וועלט-מאַרק פון פּאַמער-אַנ-צען וואו זיי פּערנעמען שוין דאס פיערער אָרט נאָך שפּאַניען, איטאַליע

ניסן בעלזער האט געשטמט פאַר איי-נעם פון די גרעסטע חזנים אין דור. אַליין האט ער קיינמאָל קיין קול נישט געהאַט, געווען הייזערדיג ווי די וואַנד, ער איז אָבער געווען אַ גרויסער מאדים אין נגינה און געהאַט זעהר אַ שאַרף געהער. דערין איז געלעגען זיין כּוח. ער פלעגט אַליין מחבר זיין נגו-נים און זיי איינזיגען מיט זיינע משור-רים. דערפאַר האט ער תּמיד אויסגע-האַלטען אַ גרויסע קאַפּעלע פון די בעסטע מנגנים.

ניסן איז געווען אַ גרויסער חשוב אין טאַלנער הויף ר' דוד'ס אַ מקורב אַלע יאהר פלעגט ער אַראַבאָקומען קיין טאַלנע מיט זיינע משוררים, דאווענען אין קליוו און זינגען ביים פּאַנ-איינמאָל ראש-השנה נאָך מוסף זאָגט צו איהם ר' דוד'.

— זאָג מיר, ניסן, וויפיעל קאַסט דיר דיין קאַפּעלע אַ יאהר ?

— צוועלף הונדערט רובל - זאגט ניסן.

ביזט א קמצן, ניסן.

ניסן בעלזער האט געשטמט פאַר איי-נעם פון די גרעסטע חזנים אין דור. אַליין האט ער קיינמאָל קיין קול נישט געהאַט, געווען הייזערדיג ווי די וואַנד, ער איז אָבער געווען אַ גרויסער מאדים אין נגינה און געהאַט זעהר אַ שאַרף געהער. דערין איז געלעגען זיין כּוח. ער פלעגט אַליין מחבר זיין נגו-נים און זיי איינזיגען מיט זיינע משור-רים. דערפאַר האט ער תּמיד אויסגע-האַלטען אַ גרויסע קאַפּעלע פון די בעסטע מנגנים.

ניסן איז געווען אַ גרויסער חשוב אין טאַלנער הויף ר' דוד'ס אַ מקורב אַלע יאהר פלעגט ער אַראַבאָקומען קיין טאַלנע מיט זיינע משוררים, דאווענען אין קליוו און זינגען ביים פּאַנ-איינמאָל ראש-השנה נאָך מוסף זאָגט צו איהם ר' דוד'.

— זאָג מיר, ניסן, וויפיעל קאַסט דיר דיין קאַפּעלע אַ יאהר ?

— צוועלף הונדערט רובל - זאגט ניסן.

שמש האָט איהם שעהן בעדאַנקט און אָנגעוואונען. דעם גבאי האָט שטאַרק פּערדראַקטען אויף אַדלע'ן; ס'טייט, שענקען אַ פיערער אַ נדבה! און היות אַדל האט געשמוט פאַר אַ קמצנטע האָט מען וועגען דעם גערעדט אין דער גאַנצער שטאַט.

אַז אַדל איז דערפון געוואויר גע-ווארען, פּרעגט זי ר' יוסף שאול:

— ווי האָסטו געגעבען דאס געלד? — ס'הייסט ווי-חידוש'ט זיך ר' יוסף שאול-דו האָסט מיר געגעבען צוויי מטבעות, איינע אַ גרויסע און איינע אַ קליינע. האָב איך די קליינע געגעבען דעם שמש און די גרויסע-דעם גבאי...

„דער שידוך.“

וואָס זאָל מען בעהאַלטען דעם אמת-פלעגט ראש-השנה טענה'ן רבי יצחק לוי-מיר האָבען זיך מיט דיר, רבונו של עולם, מתחתן געווען נאָר צויליעב'ן נדן, ווייל מיר זענען דאָך די מיהוסים קינדער פון אברהם יצחק ויעקב-און-דיין טאטע-איז ווער? האָסטו דען אַ טאטען... אלא וואַדען... האָסטו אונז צוגעזאָגט אַ גרויסען נדן-ווייל דו ביזט רייך, לוי הוזהב ולי הכסף-האָסטו געזאָגט, טאָ זיי-זשע טאַקי מסלק דעם נדן און גיב דיין פּאַקל ישראל אַ

יאהר פון עושר אין פרנסה ברוח. ר' זונדל סאַלאַנטער איז אַמאָל געפאָהרען מיט אַ יודישען בעל-עגלה צום רבי'ן אויף ראש-השנה. פּערבייפּאָהרענדיג אַ פּעלד מיט אָנגע-שניטענעם היי, זאָגט דער בעל-עגלה צו ר' זונדלען:

איהר וועט אַכטונג געבען צי מען זעהט נישט און איך וועל אַראַבנעהן נעמען אַביסעל היי פאַר מייך סוס. ר' זונדל האט געשוויגען, דער בעל-עגלה איז אַראַב, איז צוגעגאַנגען צו אַ סטאָג היי, אָנגענומען וויפיעל ער האט געקענט און אָנגעהויבען טראַגען צום שרייען:

מ'זעהט! מ'זעהט!

איז דער בעל-עגלה געוואָרען אַ דער-שראַקענער, האט אַוועקגעוואָרפען דאס היי, זיך אַרויפגעכאַפט אויפ'ן וואַגען און געפאָהרען ווייטער.

פּאַהרענדיג קיקט ער זיך אַרום - נישטאָ קיינער. זאָגט ער צו ר' זון-דלען:

— זעהר שעהן, איהר האָט אָנגענאַרט אַ יוד.

— חלילה-זאָגט ר' זונדלעל בתמימות מ'מאט פירוש געזעהן.

— ווער? — חידוש'ט זיך דער בעל-עגלה - נישטאָ אַרום קיין מוטער בן-אדם.

— פון אויבען האָט מען געזעהען - ווייזט ר' זונדלעל מיט אַ פינגער צום הימעל...

דריי שמשים.

בעת ר' וועלוועלע, דער „אגודת אוב“, איז געווען רב אין ביאַליסטאָק איז דער בית-דין שמש זיינער געווען אַ שלעכטער מענש אַ צר-עין. די לער-נערס אין בית-מדרש פלעגט ער זשאַ-לעווען אַ שטיקעל לייכט. דעם רב פלעגט ער נישט ברענגען די שכירות אין דער צייט.

איינמאָל ראש-השנה ווען אין בית-המדרש איז נישט געווען גענוג לייכטיג, זאגט ר' וועלוועלע צום שמש:

הער זיך איין, ביי יודען זענען פּער-האַנען דריי שמשים: דער שמש פון חנוכה-ליכט, דער שמש פון די ציצית און דער בית-דין שמש. דער שמש פון חנוכה-ליכט ווערט פּערברענט, דער שמש פון ציצית ווערט פּערדרעהט, נור דער בית-דין שמש, נישט ער ווערט פּערברענט און נישט ער ווערט פּער-דרעהט...

שמש האָט איהם שעהן בעדאַנקט און אָנגעוואונען. דעם גבאי האָט שטאַרק פּערדראַקטען אויף אַדלע'ן; ס'טייט, שענקען אַ פיערער אַ נדבה! און היות אַדל האט געשמוט פאַר אַ קמצנטע האָט מען וועגען דעם גערעדט אין דער גאַנצער שטאַט.

אַז אַדל איז דערפון געוואויר גע-ווארען, פּרעגט זי ר' יוסף שאול:

— ווי האָסטו געגעבען דאס געלד? — ס'הייסט ווי-חידוש'ט זיך ר' יוסף שאול-דו האָסט מיר געגעבען צוויי מטבעות, איינע אַ גרויסע און איינע אַ קליינע. האָב איך די קליינע געגעבען דעם שמש און די גרויסע-דעם גבאי...

„דער שידוך.“

וואָס זאָל מען בעהאַלטען דעם אמת-פלעגט ראש-השנה טענה'ן רבי יצחק לוי-מיר האָבען זיך מיט דיר, רבונו של עולם, מתחתן געווען נאָר צויליעב'ן נדן, ווייל מיר זענען דאָך די מיהוסים קינדער פון אברהם יצחק ויעקב-און-דיין טאטע-איז ווער? האָסטו דען אַ טאטען... אלא וואַדען... האָסטו אונז צוגעזאָגט אַ גרויסען נדן-ווייל דו ביזט רייך, לוי הוזהב ולי הכסף-האָסטו געזאָגט, טאָ זיי-זשע טאַקי מסלק דעם נדן און גיב דיין פּאַקל ישראל אַ

יאהר פון עושר אין פרנסה ברוח. ר' זונדל סאַלאַנטער איז אַמאָל געפאָהרען מיט אַ יודישען בעל-עגלה צום רבי'ן אויף ראש-השנה. פּערבייפּאָהרענדיג אַ פּעלד מיט אָנגע-שניטענעם היי, זאָגט דער בעל-עגלה צו ר' זונדלען:

איהר וועט אַכטונג געבען צי מען זעהט נישט און איך וועל אַראַבנעהן נעמען אַביסעל היי פאַר מייך סוס. ר' זונדל האט געשוויגען, דער בעל-עגלה איז אַראַב, איז צוגעגאַנגען צו אַ סטאָג היי, אָנגענומען וויפיעל ער האט געקענט און אָנגעהויבען טראַגען צום שרייען:

מ'זעהט! מ'זעהט!

איז דער בעל-עגלה געוואָרען אַ דער-שראַקענער, האט אַוועקגעוואָרפען דאס היי, זיך אַרויפגעכאַפט אויפ'ן וואַגען און געפאָהרען ווייטער.

פּאַהרענדיג קיקט ער זיך אַרום - נישטאָ קיינער. זאָגט ער צו ר' זון-דלען:

— זעהר שעהן, איהר האָט אָנגענאַרט אַ יוד.

— חלילה-זאָגט ר' זונדלעל בתמימות מ'מאט פירוש געזעהן.

ימים-נוראיים דיגע זכרונות.

(געווינדעט מיין פאָטער דעם גרויסען בעל-תפלה ז"ל.)

מיין פאָטער האט זיך פעררויכערט די גרויסע לילקע, וועלכע ער האט בע- קומען בירושה פון זיידען און זיך אי- בערגעקוקט די ערשטע סליחות און מיר, די קינדער, זענען געווען און מיט יראת הכבוד אדורכגעזיגעט דעם ניגון אויף דעם „במוצאי-מנחה“.

צו סליחות זענען זיך צוגענומען א גרויסער עולם אויסער די שטענדיגע מתפללים פון שטיבעל און ווען עס האט זיך דערהערט דער ערשטער „תהלה“ האט אלעמען א ציטער ארום- גענומען, די שטימע פון מיין פאָטער וועלכע איז געווען א שאגת ארי, האט געמאכט א קאלאסאלען איינדרוק און די משוררים מיט זייער פיין צוהאלטען. נאך פיערליכער איז געווען דאס דאווענען אין די ימים נוראים, מיר זענען געווען שטאלץ אקעגען איבער אלע איבריגע יוגלעך פון שטיבעל, מיר זענען די צוהאלטער, עס איז אונ- זער שטיבעל, און אונזער טאטע איז דער בעל תפלה און מיין פאָטער ז"ל דער גרויסער אומן יד, האט אליין זיך געמאכט א שופר און איז אליין געווען דער בעל-תוקע, א הייליגע ציטערניש האט אונז ארוםגענומען אין די דאזי- געט דריי טעג.

אין פאָטע וועל איך טענדיג גע- דענקען: עס איז געווען יום כפור, מיר האָבען אָנגעארבייט דעם פל נדרג, אויך האָבען מיר שוין אָנגעדאווענט שחרית און ר' אפרים פר-טש האט געדארפט קומען דאווענען מוסף, דערווייל האט זיך געמאכט א מכשול און ער איז נישט געקומען, איז מען געלאָפען נאָך איהם און ער איז ווייטער נישט גע- קומען, עס געהט אוועק א האלבע שעה, עס איז שוין א שעה און ווער עס זאל דאווענען מוסף איז נישטאָ, האט זיך דער עולם געוואַנדען צו מיין פאָטער, הגם ער האט קיינער נישט געהאט קיין דרייסיקייט איהם צו פראָפאָגירען צו דאווענען, עס ווערט אָבער אַלץ שפע- טער און שפעטער און מען דאווענט נאָך נישט קיין מוסף, האט דער פאָ- טער זיך געוואַנדען צו אונז מיט די ווערטער: קינדער, וואָס זאָגט איהר? זאל מען פרוּבירען - האָב איך גע- זאָגט - און באַלד האָבען מיר זיך פערקליבען אין א חדר מיוחד געמאכט א קליינע פראָבע, מסדר געווען די נגינים און באַלד האט זיך געהערט דעם טאטענס לייבען שטימע, הנני עניני ממש, און פון דאמאלס אָן האט מיין פאָטער אָנגעהויבען דאווענען מוסף, גאנצע 40 יאָהר איז מיין פאָטער געווען בעל תפילה און זיין דאווענען האט אַרויסגערופען גרויס התפעלות ביי

מיין מוטער דערצעהלט מיר, אז אַלט זייענדיג 10 טעג האָב איך שוין געהערט דאווענען מיין פאָטער ע"ה פאַר'ן עמוד די יום כפור'דיגע תפילות, ווארום דעם טאָג ווען איך בין געבו- רען געווארען, (אין ראש השנה), האט מיין פאָטער דער 23 יעהריגער יונ- גערמאן צום ערשטען מאל געדאווענט שחריתים אין ראָפּשער שטיבעל, וואס האט זיך געפונען אַן אונזער אייגען הויז אויף דער ספאָדעק גאַס, און מיט 10 טעג שפעטער ד"ה יום כפור, האט מיך מיין מוטער מיטגענומען צום דא- ווענען.

ווען איך בין אַלט געוואָרען 5 יאָהר בין איך שוין געווען א צוהאלטער ביי מיין פאָטער און איך געדענק, אז איך האָב זיך צוגעשטעלט א פיסע-בענקע- לע צום עמוד און מיט מיין קינדערשע שטימעלע האָב איך צוזאמען מיט מיין עלטערן ברודער דעם גרויסען תלמוד- חכם יוסף דוד ז"ל און אַנדערע משור- רים אונטערגעהאלטען דעם פאָטער ביים דאווענען.

פון דאמאלס אָן בין איך געווען א געשוואוירענער צוהאלטער און גאנצע 25 יאָהר בין איך געשטאַנען אויף מיין פאָטער.

עטליכע וואָכען פאַר די ימים נוראים פלעגען מיר זיך גרויסען און מיט אים- געדולד האב איך ערוואַרט די ערשטע סליחות, שבת בייטאָג האט מען בעקומען א בעפעלה זיך צוצולעהנען כדי אויפדערנאכט זאל מען זיין וואָך און זאָגען די ערשטע סליחות מיט'ן קנאָק, מוצאי שבת ווען מען האט נאָר אָנגעצינדען א ליכט האבען זיך ביי אונז אין שטוב פּרוּזאמעלט עטליכע שטיבעל מענשען צווישען זיי, אויך ר' כתרילא ק. וועלכע האבען מיטגעהאָל- פען צוגרייטען די מלוה-מלכה וואס מען האט איינגעארדענט נאָך די סליחות.

די שעהנע פּיוזאָשען, וועלכע פליהען אַדורך פאַר מייע אונגען, מייע געדאַנקען זענען נאָך אלס פערנומען מיט די „מענשענפריינדליכע“ מעשים פון דער הערליכער געגענד.

אין דעם הער איך א שווערען זיפן, איך קוק מיך אום און בעמערק ביים צווייטען פענסטער א פּאַסאזשיר, וועל- כער, איך מייך, ער איז אויך אַזוי ווי איך ענטזיקט פון דער בעצויבערע- דער נאַטור און אפשר גאַר פון דער שטאַט זשויוועץ מיט איהר יודערייני- קייט, ווייל איך הער, ווי ער געזע- גענט זי, מיט דעם פנים געווענדעט צו דער שטאַט: אַ זשויוועץ, די שטאַט פון מייע טרויערן...

ווי ווייט די זשויוועצער האָבען גע- קעמפט פאַר זייער יודען-רייניקייט קע- נען כאַראַקטעריזירען פאַלגענדע פאַק- טען, וועלכע געהערען נאָך צו דער צייט, ווען די שטאַט האט געהערט צו עסטרייך:

א בעלסקער פירמע האָט געעפענט א גרויסע מאַנפאַקטור-פאַבריק אין זשי- וועץ און האָט אַראָנגעשטיקט א פער- וואַלטר-אַ יוד. די איינוואוינער הא- בען זיך געווענדעט צו דער פירמע, אַז זי זאל אַרויסשטיקען איהר יודישען פּערוואַלטר, ווייל די זשויוועצער מעט- ריקאַלע ביכער טאַרען נישט פּעראומ- רייניגט ווערען מיט א יודישען נאָמען. נאַטירליך האט די פירמע נישט נאָכ- געגעבען. די גאַנצע בעפּעלקערונג האט זאָן איינגעארדענט א דעמאָנסטראַציע און געוואַלט דעמאָלירען די פאַבריק. זיי אַרויסגערופענע פּאָליציי האט גע- שאַסען אין המון, פון וועלכען עס איז געפאַלען איין טויטער און מעהרערע פּערוואַלטרעטע. נאַטירליך האָט דער יודישער פּערוואַלטר נאָך אַזאָ קבלת- פנים פּערלאָזט די „פריינדליכע“ שטאַט. א דאָרטער קריסטליכער אַדוואָקאַט האָט זיך אַראָנגעברענגט א יודישען גע- הילף, די בעפּעלקערונג האָט איהם גע- וואַלט דעמאָלירען די דירה.

מ'האַט אַראָנגעשטיקט נאָך זשויוועץ א יודישען ריכטער, האט ער נישט גע- קענט בעקומען קיין דירה און געמוזט א לענגערע צייט וואוינען אין זאַבלא- טשע ביז די רעגירונג האט איהם אי- בערגעטראָגען אויף א הככערן אַמט נאָך קראַקאָ.

ווי געדעכט איז בעבעל געווען מיט זיין קלאַסישען אַפּאַריזם, אז אַנטיסע- מיטיום איז דער סאַציאַליזם פון די נאַרנאָנים, קאָן כאַראַקטעריזירען פאַל- גענדע מעשה: מיט 50 יאָהר צוריק האט מען אָנגעהויבען בויען די באַהן בינעלסק-זשויוועץ. עס איז אַראָנגע- קומען א קאָמיטע און געפרעגט ביי די שטאַטישע פאַרשטעלער וואו זיי ווילען האבען די באַהן-סטאַציע. זייער ענטפער איז געוועזען: מיר דאַרפען נישט די באַהן. נאַטירליך האָט מען די סטאַציע געשטעלט אין זאַבלאטשע און יעצט, נאָך 50 יאָהר, בעמיהען זיך די זשויוועצער איינוואוינער, אַז מ'זאל אַבשאַפען דאס נאַרישקייט פון זייערע זיידעס, די אייניקלעך ווילען שוין יעצט זיי באַהן, די יודען, אָבער - דערווייל נאָך נישט.

צוריקוועג האָב איך בעוואַנדערענ- דיג די געשעענישע אומגעגענד, די בעצויבערענדע נאַטור און איינזאַפענ- דיג אין זיך די פרישע לופט געטראַכט: גרויסער גאַס, ווי קומען אין אַזאָ שעה- נע געגענד אַלע העסליכע מענשען יעצט איך פּענלעאָז די שטאַט, איך שטיי ביים פענסטער פון וואָגען און מיין בליק קען זיך נישט אַפּרייסען פון

וועגען דעם שרייבט ד"ר י. ליפאָוו- סקי אין דער „קאָפּעראַטיווער בעווע- גונג“, שטיצענדיג זיך אויף די מא- טעריאַלען פון סטאַטיסטישען הויפט- אַמט.

ער ווייזט אָן, אַז די רעגיסטראַציע פון די האַנדווערקער-קאַמערן נעהמט אַרום נאָר אַ טייל פון דער אַלגעמיי- נער צאָהל האַנדווערקער אין פּוילען.

דורכ'ן אינדוסטריעלען געווען גופא ווערען אויסגעשלאָסען אַ רייה וויכטיגע פאַכען, וועלכע געפונען זיך נישט אין דער רשימה, וואָס איז אָנגעגעבען אין אַרט. 142 פון אינדוסטריעלען געווען פון 15 דעצעמבער 1927.

ווערען איצט טאַקע מצד די האַנד- ווערקער-קאַמערן געמאַכט בעמיהונגען, אַז די דערמאָנטע רשימה זאל בעדיי- טענד פּערברייטערט ווערען. אָבער אַפילו די האַנדווערקער, בעזונדערס יודען, וואס האבען בעקומען האַנדווער- קער-קאַרטען אין הסכם מיט'ן געווען אַלס פּערזאָגען, וואס זענען שוין פאַר דעם דאָזיגען טערמין געווען טעטיג אַלס זעלבסטשטענדיגע האַנדווערקער, האָבען זיך ווייט נישט אַלע רעגיסט- רירט.

ווי גרויס ס'איז די צאָהל נישט-רע- גיסטירטע האַנדווערקער איז שווער גענוי צו עשטימען. לויט אַ שאַצונג פון האַנדעלס - מיניסטעריום פּערמאַנט פּוילען ביי 315 טויזענד האַנדווערקער אַראָברעכענענדיג די צאָהל רעגיסטיר- טע 197,802 בעקומען מיר 117 טויזענד נישט-רעגיסטירטע.

דער אויפבנדערמאַנטער אַרט. 142 נעמט אַרום 67 פאַכען, וועלכע ווערען פּערטיילט אין 7 גרופּעס. די גרופּירונג איז דורכגעפיהרט אויף אַ גאַנץ אַנ- דערען אופן, ווי אין דער אַפּיזיעלער סטאַטיסטיק. אַזוי למשל, געהט אַריין

די צוהערער, ער האט געלייגט אַכט אויפ'ן אויסדרוק פון וואָרט וועלכעס האט בעקומען אין זיין מויל דעם אמת'ן טייטש, ער האט געהאַט א הער- ליכען היתוך הדבור.

די לעצטע יאָהרען האט ער געדאַ- ווענט אין גערע שטיבעל וואו ער איז געווען בעל-תפילה, נאָר ליידער האב איך איהם נישט געקאַנט אַסיסטירען און איך בין זיך מודה ומתודה, אז איך האָב געהאַט גרויס עגמת נפש און פיעל מאל בין איך געקומען אונטער- הערען זיין דאווענען, וועלכעס איז מיר געווען אַזוי נאָהנט צום האַרצען, אַזוי נאָהנט!

דאָס לעצטע יאָהר, דער פאָטער איז געווען קראַנק, ער האט געליטען אי- בערמענשליכע יסורים, ער האט אויף די פיס נישט געקאַנט שטעהן, דער

די גאַנצע בראַנזשע בעקליידונג אין דער טעקסטיל-גרופּע.

עס געהען ווייטער טאַבעלען, פון וועלכע ס'איז צו זעהן, אַז דער דורכ- שניטליכער פּראָצענט-אַנטייל פון יודען צווישען האַנדווערקער פאַר גאַנץ פּויל- לען בעטרעפט 39,7 פּראָצענט; דער דאָזיגער פּראָצענט-אַנטייל איז בעדיי- טענד אַראָבעגעלאָזט געווארען דורך די מערב-וואַיעוואדשאַפטען, וואו דער יו- דישער לעצמענט איז נישטג קליין (ס"ה 101 יודישער האַנדווערקער אויף אַנאַלגעמיינער צאָהל 46,995) אַזאָט מען אַרויס פון חשבון די מערב-וואַיע- וואדשאַפטען שטייגט דער פּראָצענט יודען ביז 51,9. אויף דער הויך פון דעם דאָזיגען פּראָצענט האָט קודם-כל געוויקט דער גרויסער אַנטייל פון יודען אין בעקליידונגס - פאַך, וואו עס איז קאַנצענטרירט די ווייט - גרעסטע צאָהל יודישע האַנדווערקער.

עס וואַרפט זיך קודם כל אין די אויגען דער גרויסער אַנטערשיעד צווי- שען יודען און נישט יודען אין טעקסטיל וועלכע נעהמט ארום לויט דער אַפּי- יעלער האַנדווערקער - קלאַסיפיקאַציע אויך די גרופּע בעקליידונג, וואו ביי נישט יודען קומט אָן אויף דעם דער מאָהנטען צווייג עפּיס מעהר פון איין צעהנטעל (11,5 פּראָצענט), בעת ביי יודען איז אין דאָזיגען צווייג קאַנ- צענטרירט א דריטעל (33 פּראָצענט) פון דער אַלגעמיינער צאָהל האַנדווער- קער

אויך גאַר אַ גרויסען אונטערשיעד צווישען יודען און נישט יודען, אָבער אין אַ פּערקערטער ריכטונג, קאַנסטאַ- טירען מיר אין דער גרופּע האַרץ, וואו נישט-יודען גיבען אָפּ דעם דאָזיגען צווייג 17 פּראָצענט פון זייער צאָהל, יודען ס"ה 7,9 פּראָצענט.

שטיבעל עולם האט איהם אָבער אָנגע- האַלטען אַז ער זאל דאווענען און - א נס איז געשעהן, ער האט געזאָגט כל נדרי און די גאַנצע צייט זיך גע- האַלטען אויף די פיס און פּערשוואַני- דען זענען געוואָרען די יסורים, דאס זעלבע איז געווען צום מאָרגענס צו בעליה, וועלכע ער האט געדאווענט מיט אויסערגעווענהיליכע התלהבות און בעגייסטערונג אז דער עולם איז פשוט מיטגעפריסען געוואָרען און דאס קול איז געווען אזוי ריין קלאָר ווי ער האט דאס געטיהן ווען ער איז 23 יאָהר אַלט געווען, דאס איז אָבער געווען דאס לעצטע מאל, באַלד נאָכדעם האט ער זיך אוועקגעלייגט אין בעט וואו ער האט נאָך עטליכע וואָכען צייט זיין הייליגע נשמה אויסגעוויכט.

ש. פראַנק.

וואָהל איז פאַרגעקומען דער ערשטער צוזאַמענשטויס צווישען די ציונים מיט דער „אגודה“ וועלכע האבען זיך אי- בערגעוואַרפען מיט פּערשידענע „קאָמ- פלימענטען“.

דעם אמת טאָר מען אָבער נישט פּערלייקענען, אַז דער ערשטער צוזא- מענשטויס איז פאַרגעקומען אויף אַ זעהר אַנשטענדיגען אופן, מען האט נאָר געקעמפט מיט ווערטער, מיט אויס- דרוקען, אזוי ווי עס פאַסט פאַר טשענ- סטאַכאו, צו דער מדרגה, וואו עס איז אין וואַרשא, אָדער אין אַנדערע שטעט אַז אין אַזאָ דיסקוסיע זאל אויך אַנ- טייל נעמען שטהלען, טינטער וכדומה, האלט עס ביי אונז נאָך נישט, דאָ איז געווען אַנשטענדיג דער ערשטער צו- זאַמענשטויס.

עד כאן וועגען די קהלה, מעגליך אַז ביי עס וועט ווערען ניי-יאָהר, וועט די לאַגע שוין קלאָר ווערען, דערווייל אָבער האב איך אייך מעהר נישט צו דערצעהלען און זאל מען האָפען אַז מיט'ן אָנקום פון נייעם יאָהר וועט אויך אין דער היגער קהלה וואס איז נאָך ביז איצט נישט אין אַרדנונג און שלעפט זיך שוין אַזוי פיעל חדשים אויך זיך ענדערען - צום גוטען.

דאָס איינציגע זיכערע געשעפט.

אין די היינטיגע צייטען ווען אלע געשעפטען ליגען אין רערד איז פון- דעסטוועגען פּערהאַנגען נאָך איין גע- שעפט וואס גילט נאָך און האט גרויס ערפאַלג, מען קען זאָגען, אז עס האט נאָך קיינמאַל נישט אַזוי געבליהע ווי דאס מאל.

אמת עס איז נור א סעזאָנאָוע גע- שעפט, אַז דער טעאָן וועט פאַראַיבער וועט עס נישט ווערען זיין קיין שמעק טאַבאַק, אָבער דערווייל האט עס אַ געוואַלטיגען ערפאַלג.

איך מייך דערמיט דאס דינגען - די „שטעדט“ אין דאס פּאָהרען אויף קבר- אבות, ווו עס ערקלערען מיר די גבאים פון די שוהלען האָט מען זיך נאָך קיינ- מאל נישט געריסען נאָך די „שטעדט“ אַזוי ווי דאָס הייריגע יאָהר און מען גיט אַלע פּרייווען, אַבי מען זאל זיין פּערזיכערט מיט'ן פּלאַץ.

און אויך אויפ'ן בית-עולם איז דער יריד היי-יאָהר זעהר געראַטען, ווי נאָך קיינמאַל נישט, דער בית - עולם איז ממש פּערפלייצט פון מענשען, וועלכע „רייסען“ קברים און די „אַל מלא רחמים“ מאַכערס ווערען פשוט פּער- מאַטערט פון אַזוי פיעל אַרבייט און מווען צו אַרבייטען „פּיער-אַווענד“.

מיט וואס ערקלערט זיך אייגענטליך דאס דאָזיגע גערעטעניש אויף די שטעדט און די קבר-אבות פּראָדוקציע? איז די זאך גאַר פשוט, דער עולם האט זיך ענטווישט אין די גשמיות'דיגע ענינים, עס איז נישטאָ וואס אויפצו- טהון אין די הבלי עולם הזה, קיין פּערמעגענט קען מען נישט מאַכען

טען נאָמען, דער חזן בלייבט שטעהן, לעזט נאָכאַמאַל. אַדורך דעם אויפּשריפט און זעהט, אַז ער האָט נישט קיין טעות, דאָן פּרעגט דער חזן ווי עס האָט געהייסען דער פּערשטאַרבענער, ווייזט זיך אויס, אז די פרוי איז גע- לעגען אויף אַ פּרעמד קבר, וואו זי האָט זיך אויסגעוויינט איהר ביטער האַרץ און אויסגעזאָגט איהרע סודות אַ פּרעמדען.

ווי די היישעריקען...

פיעל מאל האָט מען שוין גערעדט וועגען די פּערשידענע אינסטיטוציעס, וואס זענען ביי אונז פּערהאַנגען אַזוי ווי מאָן און עס איז נישט פּערהאַנגען די געהעריגע קאַנטראָל, וואס זיי טהון אויף און צי זיי זענען איבערהויפט עקזיסטענץ - בערעכטיגט. און ווי מיר שיינט האט מען גאַרנישט קיין אַהנונג צי אַזעלכע געזעלשאַפטען עקזיסטירען איבערהויפט.

ווען מען געהט אַבער אויף אַ יודי- שע שמחה זעהט מען זיי אין זייער ריכטיגען געשטאַלט, ווי די היישעריקען לאָזען זיך אַריין מיט די טעלער און בעלאַסטען די געסט, אַזש עס מאַכט אַנאַוואַנגענעהמען איינדרוק, אַזוי, אַז אַנשטאַט זיך צו פּרייען אויף דער דאָזיגער שמחה ווערט טרויעריג אויפ'ן האַרצען. נישט אין די פאַר גראָ- שען געהט עס, נאָר עס מאַכט אַ העסליכען איינדרוק דאס אַדורכמאַרשי- רען פון די פּערשידענע טעלער-אוי- טערשטעלער און אַזוי איינער נאָכ'ן

אפילו אויפ'ן נויטיגסטען איז אויך ניש- טאָ, האט מען זיך אַ וואָרף געטהון אויפ'ן רוחניות, זאל מען אַכטש ווי געהעריג מתפלל זיין און זיך אויסגיטען דאס אָנגעוועהנטאָגע און צובראַכענע האַרץ.

יעדענפאַלס איז דאס א סימן פון דער צייט, ווארום אַלע מאָל ווען יו- דען זענען געווען פּאָליטיש אָדער עקא- נאָמיש אונטערדריקט, האָבען זיי זיך אָנגעגעבען מעהר מיט גייסטיגעס און אויך היינט איז דאס דאווענען און בע- טען דאס איינציגע זיכערע געשעפט...

נישט אויפ'ן ריכטיגען קבר...

אויפ'ן בית-עולם קומען פאַר אַ סך קוריאָזען, ווי אַזוי די קבר-אבות גע- הער טענה'ן זיך אויס מיט זייערע פּערשטאַרבענע קרובים.

איך וויל פּערציכענען נאָר איין קו- ריאָז.

אויף אַ קבר ליגט אַ פרוי עטליכע שעה, זי שרייט און וויינט, טענה'ט זיך אויס און דערצעהלט איהר גאַנצע בעגעבענהייט און בעט ביים פּער- שטאַרבענעם, אַז ער זאל זיך „מיהען“ און גלייכצייטיג זאל ער זיך נוקם זיין.

א. ו. און ווען זי איז שוין מיעד פון וויינען, רופט זי צו דעם חזן, אז ער זאל מאַכען אַ „אַל מלא רחמים“, יענער קוקענדיג אויפ'ן אויפּשריפט פון דער מצבה מאַכט דעם „זפור“ און רופט אויס דעם נאָמען, שפּרינגט אויף די יודענע און שרייט: האַלט, ר' חזן! איהר דערמאַנט דאָך גאַר אַ צוויי-

אנדערען.

די קהלה-פּערוואַלטונג וואָלט באמת געדאַרפט פון דעם מאַכען אַ סוף, אפשר צום נייעם יאָהר וועלען די היישערי- קען פּערשווינדען ווערען...

תחל שנה וברכותיה.

אויפ'ן שוועל פון נייעם יאָהר שטעהט מען און מען טראַכט, וואס מען זאל זיך ווינשען, און צי וועט דאס ווינשען איבערהויפט האבען אַ בעדייטונג, ווא- רום לויט דער טראַדיציע ווינשט מען זיך יעדעס יאָהר דאס זעלבע „מען זאל האבען אַ גוט יאָהר“ און אין דער ווירקליכקייט?

אָבער אַ סוף זאל עס נעמען. איך וויל נישט די וועלט איבעראַנדערשען, זי וועט זיך נישט לאָזען פון מיר) וויל איך זיך ווייטער האַלטען אין דער טראַדיציע און צוזאַמען מיט אַלע יודען דריקען די האַנד סיי פון מייע גוטע פּריינד און אויך פון די, וואס זענען מיר שונאים (אייגענטליך פאַרוואָס ווייס איך נישט) און פון גאַנצען האַרצען ווינשען, אַז עס זאל פּערשווינדען ווע- רען דאס גאַנצע שלעכטס, וואס האט זיך אָנגעזאַמעלט אין אונזער יודישער מחנה, עס זאל אַריינפאַלען אין ים דער גאַנצער שנאת-הנם און עס זאל זיך טאַק אָנהויבען אַ פּרידליך צוזא- מענלעבען אויף דער וועלט און אי- בערהויפט צווישען אונז יודען.

זאל שוין זיין דער אמת'ער תחל שנה וברכותיה.

לויט'ן

וועגען יודישען שפיטאל-וועזען

אין צוזאמענהאנג מיטן נייעם גע-
זעץ וועגען שפיטאל וועזען האט די
צענטראלע פון „טאָז“ איינגעארדעט אַ
צוזאמענפאָרן פון די פאָרשטעלער פון
די יודישע שפיטאלער.

ביי דער געלעגנהייט האט דער
„טאָז“ אַדורכגעפיהרט אַנאַקעטע, וואָס
גייט אַ גענוי בילד וועגען צושטאַנד פון
יודישען שפיטאל וועזען אין פּוילען.
אויף 51 יודישע שפיטאלער אין פּוילען
לען נאָר 16 פּערסאָנען פּער אַרבעטס-
טאַג. די יודישע שפיטאלער
מאַכען אַלדז אַויס 9% פּונם גאַנצען
שפיטאל-וועזען אין (לאַנד) האָבען אַן-
געגעבען גענוי ציפערן נור 43.

פון די טראָגען נור 26 דעם נאָמען
„יודיש שפיטאל“ 5 - איז אַרעאָליטישער
שפיטאל, 2 - אַלטימאָליטישער (Staroza-
konnuch, 3 - געהערען צו „צדקה
חברות“, 1 - יודישער שטאַדטיש שפי-
טאל (דער שפיטאל אין ווילנא) און 6
טראָגען דעם נאָמען פון זייער גרינד-
ער.

די בעלי בתים פון די שפיטאלער
זענען: יודישע קהלות - 29, פונדאצ-
יעס און צדקה-חברות - 8, קאָמונאַלע
פערבאַנדען.

דער עלטסטער יודישער שפיטאל גע-
פונט זיך אין קראקא, ער איז געגרינד-
דעט געוואָרען אינ'ם 16-טען יאָרהונ-
דערט. דער צווייטער, לויט'ן עלטער,
איז דער שפיטאל אין פּוילען, געגרינד-
דעט אין אָנהויב פון 17-טען יאָרהונ-
דערט. צו די עלטסטע יודישע שפיטע-
לער געהערען די שפיטאלער אין וויל-
נא (1797), אין פּערטראָו (1814), אין
ביאַליסטאָק (1826), אין קאַלאָמיע (1831),
אין בראָד (1835).

צו די יונגסטע אין פּוילען: אין
קיעָץ (1908), אין ביאַלא פּאַדלאַסקא
(1911), אין טשענסטאָווא (1913), אין
טובאַלע (1923), קאָוועל (1927).

פון די 43 יודישע שפיטאלער בעזי-
צען נור 9 פּוילקאָם ענטשפּרעכענדע
בנינים, וואָס זענען אינגאַנצען צוגע-
פאַסט פאַר שפיטאַל-אַרבייט, אַ געלעפט
פון די יודישע שפיטאלער בעזיצען
מיטעל-בעפריינדענדע בנינים און די
רעשט - ווייט נישט ענטשפּרעכענדע.

אין יאָר 1928 האבען די יודישע
יודישע שפיטאלער פערמאַגט בסק-הכל
3,552 בעטען, פון וועלכע אויף ווארשא
איז אויסגעפאַלען 1,094, ד"ה 30% פון
אַלע בעטען, וואָס געפונען זיך אין די
יודישע שפיטאלער.

חוז ווארשא פערמאַגען די שפיטע-
לער: אין ווילנא - 195 בעטען, לאָדז
176 בעטען, קראקא - 156, לעמ-
בערג - 140, ביאַליסטאָק, טשענ-

טאָכאָו, קאַליש, לובלין און פּעשמישע
צו 100, די קלענסטע צאָהל בעטען
פערמאַגען די שפיטאלער אין הרובע-
שעו (16) און בוטשאטש (15).

די בעטען זענען פערטיילט אויף
פאַלגענדע אָבטיילונגען: אינערליכע
קראַנקהייטען - 1157 בעטען, כירורגי-
שע - 657, גינעקאָלאָגישע - 357, אַנ-
שטעקענדע קראַנקהייטען - 81, נער-
ווען און גייסטיג-קראַנקע - 90, פּעט-
ראַטישע - 53, לאַרינגאָלאָגישע - 30,
אויגענקראַנקהייטען - 16, היט-קראַנ-
קייטען - 16, היט - קראַנקהייטען -
17 בעטען.

אינטערעסאַנט איז אויך דער פער-
סאָנאַל-בעשטאַנד אין די יודישע שפי-
טאלער.

אין אַלע יוד. שפיטאלער (חוץ וואָר-
שא) איז בעשעפטיגט אַ פערסאָנאַל פון
836 פערזאָן, אין דעם: 191 דאָקטוירים,
214 געהילפס - פערסאָנאַל (שוועסטער,
אַקוועירנס, פּעלדער), ווי אויך 471
פערזאָן פון ווירטשאַפטיך - טעכנישען
פערסאָנאַל.

דער יודישער שפיטאל אין ווארשא
בעשעפטיגט בעזונדער 842 פערזאָן, אין
דעם: 40 דאָקטוירים, 118 פון געהילפס-
פערסאָנאַל און 324 - ווירטשאַפטיך-
טעכנישער פערסאָנאַל.

נישט ווייניגער אינטערעסאַנט זענען
די ציפערען וועגען דער בעוועגונג פון
די קראַנקע.

אין משך פון 1928 י. זענען אַדורכ-
געגאַנגען אין די יודישע שפיטאלער
(חוץ ווארשא) 34,270 קראַנקע, אין
יודישען שפיטאל אין ווארשא - 15,838
קראַנקע, די אַלגעמיינע צאָהל „שפי-
טאל-טעג“ האט אַנגעטראָפּען (חוץ וואר-
שא) אַדער אַנדערש גע-
רעדט דורכשניטליך זענען יעהרליך
אין די יודישע שפיטאלער, חוץ וואר-
שא, אַדורכגעגאַנגען 1478 קראַנקע,
וואס עס בעווייזט אַז די מיטעלע פרעק-
וועץ אין די יודישע שפיטאלער האט
אויסגעמאַכט 60%.

די פאַלגענדע ציפער איילוסטרירען
די רייע פון די שפיטאלער אין שיי-
כות צו די פערנומענע בעטען: אַלדז-
טשענסטאָווא - דורכשנ. 95%-98%
פּערקווענץ, ווילנא - 92%, קראקא -
72%, לעמבערג און לובלין - 65%, ביאַ-
ליסטאָק - 64%, גראַדנא - 62%, בריסק, ראָוונא
60%, קאַליש - 50%, וואַלאַקוויסק -
38%, שעדלעץ און פּעשמישע - 32%.

אין די יודישע שפיטאלער (חוץ
ווארשא) זענען 1928 געשטאַרבען
1961 קראַנקע, אַלדז 5.7% פון אַלע
קראַנקע, וואס האבען זיך געפונען אין
משך פון יאָר אין די פּראָווינציאַלע

ד"ר דוד קאָנאַן

אַרבייט און ערהאַלונג.

אונזער „ראש-השנה“ אונטערשיידעט
זיך פונ'ם אַ „ניי-יאָר“ ביי אַנדערע
אומות: מיר בעגלייטען נישט דאס אַל-
טע יאָר און זענען נישט מקבל פנים
דעם אַנקומענדען יאָר מיט שאַמפּאַן
און אַנדערע בערוישונגס-מיטלען. מיר
נייטיגען זיך נישט אין דעם. מיר זע-
נען טאקי אפּשער מעהר מיעד פון אַנ-
דערע, אָבער מיר בעלאַנגען צו מעהר
ניכטערע פעלקער, וועלכע פּערשטעהען,
אַז נישט זיךר בערוישונגס-מיטלען קען
מען בעטויבען דאס געפיהל פון שווער-
איבערגעלעבעטע און פּערגאַנגענעם
יאָר. אין דער צייט, ווען אַנדערע
אומות געהען איבער איבער דער פּער-
גאַנגענהייט צום טאָג-אַרדנונג, האָבען
מיר יודען דאָגעגען אַ נויטווענדיגקייט
פון צייט צו צייט אָבזושטעלען אַ זיך,
בעסער געזאַגט, אָבערבען זיך אַ חשבון
פון אונזער ביז-איצטיגער לעבענס-טע-
טיגקייט, און, אַנאַליזירענדיג זי, אַרויס-
ציהען בעלעהרענדע מסקנות אויף דער
צוקונפט. דער ספּעציפישער כאַראַקטער
פון אַ אונזערן ניי - יאָר פּעפּעהיגט
בעזונדערס דעם מענש צו אַזעל-
כע אַנאַליזען.

אין וועל זיך דאָ פּערנעהמען מיט
דעם טייל פון טעטיגקייט, וואָס איז
פּערבינדען מיט אַרבייט און ערהאַ-
לונג.
מיר פיהרען אַ שווערען קאַמף פאַר'ן
לעבען און מוזען זיך זעהר אָפּט פּער-
טראַכטען איבער דעם, ווי אַזוי צו
שפּאַרען אונזערע פיזישע און גייסטיגע
כחות, כדי זיי זאָלען געניגען אויפ'ן
גאַנצען לעבען. אונז קומט אויס טאקי
זעהר שווער צו אַרבייטען דאס גאַנצע
לעבען, אָבער דאס הייסט נישט, אַז
מיר מוזען מחמת דעם רעזיגנירען,
אַדער וועניגער אַכט לעגען אויפ'ן

אין יודישען שפיטאל און ווארשא
זענען געשטאַרבען דעמועלעבען יאָר
1000 מענשען, ד"ה 6.3% פון אַלע קראַנ-
קע, וואס האבען בעקומען הילף אין
דעם שפיטאל.
עס איז כדאי צו בעטאַנען, אַז פון
די יודישע שפיטאלער געניסען אַנאַ-
געווענע צאָהל קראַנקע נישט-יודען.
פון דער אַלגעמיינער צאָהל 539.384
פּערברענגטע טעג פון די קראַנקע אין
די שפיטאלער פאַלט אויס אויף נישט-
יודען 81,624 שפיטאל-טעג, אַלדז
15 פּראָצ.

טייל יודישע שפיטאלער בעזיצען
אויך אייגענע אַמבולאַטאָריעס און אַפ-
טיקען. אין 27 אַמבולאַטאָריעס וואס
זענען טעטיג ביי די יודישע שפיטע-
לער זענען אין משך פון יאָר 1928
ערטיילט געוואָרען 204.735 מעדיצינישע
עצות. פון דער הילף האבען גענאָסען
קריסטען לערך 27% פון דער אַלגעמיי-
נער צאָהל קראַנקע.
אין 12 אַפטיקען זענען אַרויסגע-
גען געוואָרען דאס זעלבע יאָר 182.820
רעצעפטען, אין דעם 22% אומזיסטע.
אנאליטערעסאַנטער פרק איז דער
מאַטעריעלער צושטאַנד פון די יודישע
שפיטאלער.

אין יאָר 1928 האבען די הוצאות
אויסגעמאַכט 4,052,000 גילדען, די
הכנסות - 3,840,000 גילדען, אַלדז אַ
דעפיציט פון 212,000 גילדען. 22 שפיטע-
לער האבען געשלאָסען דעם יאָר-
בוזשעט מיט אַ דעפיציט, 8 מיט אַ
קליינעם עוודף, ביי די רעשט שפיטע-
לער האבען זיך די הוצאות אויסגע-
גלייכט מיט די הכנסות. די ציפערען
בעציהען זיך נור צו די פּראָווינציאַלע-
לע שפיטאלער, דאס ווארשאווער יוד.
שפיטאל האט נור מיט 200,000 גילדען
ווייניגער פון די הוצאות פון אַלע אַנ-
דערע יוד. שפיטאלער אין לאַנד.

אין די הוצאות פּערנעמט דעם ער-
שטען אָרט דאס אויסהאַלען דעם פּער-
סאָנאַל בערך 23%, אויף צו בעשפּייען
די קראַנקע - 30%, אויף מעדיקאַמענ-
טען און פּערבאַנד-מאַטעריאַלען - 9%,
פּעזיזיע און בעלייכטונג 8 1/2%, רע-
מאַנט - 6%, מעדיצינישע מכשירים -
3% א. א. וו.
אין די הכנסות איז די הויפט-פּאַזיצ-
יע די יודישע קהלה 19% פון אַלע הכ-
נסות, אָבזאַהל פון די קראַנקע - 56%,
זעלבסטפּערזאָלעטונגען נור 5%, אונ-
טערשטיצונגען פון לאַנדסלייט, שטיצע
פון פונדאציעס אד"ג 7%.

פון די אויבענגעברענגטע ציפערען
ווערט קלאָר, אַז דאס יודישע שפיטאל-
וועזען פּערנעמט אַ גענוג אַנגעוועהע-
נעט אָרט אינ'ם אַלגעמיינעם פּוילישען
שפיטאל-וועזען, ווייל זי ביידעט בערך
אַ צעהנטעל פון אַלע שפיטאלער אין

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

פּעריאָדען פון אונזער פּערזאָנעל-
פּערזאָנעל, אונזער פּערזאָנעל, אונזער
געמיינע אונזערע נעמען פון יודען אינזע-
לען נאָטיגליך ביטער-וואַסער
FRANCISZKA JÓZEFA

ראש-השנה פּעלייטאָן.

פאַר'ן בית דין של מעלה.

אין קוק זיך צו צו די צורות און
דערקען היימישע הברה, ווי למשל, די
קרויפער דאָזערעס, וואס מען האָט
געווען אויף דער פּאַדערונג פון ר'
לייבלעך מיט דער בעשולדיגונג אַז זיי
זענען אַנטי-רעליגיעז און דערביי ווייזט
מיר דער פּרעזענט פון דער קהלה ה'
גראַדנאַפּעל, אַ מקורב פון געט, און
בריעף פון רבי'ן, וואס ער האט בע-
קומען פון קרויפער אַגודה'ניק ר'
משה „פיש“, וואו מען בעשולדיגט איהם
אין אַפיקורסות א"וו.

אין קוק זיך ווער אַרום, זעה אין
אונזער היימישע חברה, די טשענסטאָ-
כאווער „פּאַטערס“, אויך זיי זענען
אויסגעשטעלט אין אַ רייע און וואר-
טען אויף זייער פּסק.

דער ערשטער שטעהט ר' שמואל א',
אַ פּערדאגה'טער, אַרומגערינגעלט פון
זיינע חסידים, וועלכע האַלטען אין איהן
סוד'ען זיך. ביי דער פּאַלע פון ר'
שמואל א' האַלט זיך אַן ר' שמואל ב',
וועלכער האַלט די האַנד אויפ'ן האַר-
צען און קוקט איהם מיט אַ לייבלעכען
שמייעל אין די אויגען אריין, אַזוי ווי
ער וואַלט זיך געבעטען ביי איהם, אַז
ער זאָל איהם עפעס צויליעב טוהן. אַ
ביסעל ווייטער שטעהען די ציוניסטען
מיט ד"ר בראַם אין דער שפיץ, וועל-
כער שמייעלט מיט זיינע קלוגע אוי-
גען, ווי ער וואַלט געזאָגט: זייט ריהנג,
מיר ווייטען, וואס מיר טוהן. נאָך זיי

אין קוק זיך צו צו די צורות און
דערקען היימישע הברה, ווי למשל, די
קרויפער דאָזערעס, וואס מען האָט
געווען אויף דער פּאַדערונג פון ר'
לייבלעך מיט דער בעשולדיגונג אַז זיי
זענען אַנטי-רעליגיעז און דערביי ווייזט
מיר דער פּרעזענט פון דער קהלה ה'
גראַדנאַפּעל, אַ מקורב פון געט, און
בריעף פון רבי'ן, וואס ער האט בע-
קומען פון קרויפער אַגודה'ניק ר'
משה „פיש“, וואו מען בעשולדיגט איהם
אין אַפיקורסות א"וו.

אין קוק זיך ווער אַרום, זעה אין
אונזער היימישע חברה, די טשענסטאָ-
כאווער „פּאַטערס“, אויך זיי זענען
אויסגעשטעלט אין אַ רייע און וואר-
טען אויף זייער פּסק.

דער ערשטער שטעהט ר' שמואל א',
אַ פּערדאגה'טער, אַרומגערינגעלט פון
זיינע חסידים, וועלכע האַלטען אין איהן
סוד'ען זיך. ביי דער פּאַלע פון ר'
שמואל א' האַלט זיך אַן ר' שמואל ב',
וועלכער האַלט די האַנד אויפ'ן האַר-
צען און קוקט איהם מיט אַ לייבלעכען
שמייעל אין די אויגען אריין, אַזוי ווי
ער וואַלט זיך געבעטען ביי איהם, אַז
ער זאָל איהם עפעס צויליעב טוהן. אַ
ביסעל ווייטער שטעהען די ציוניסטען
מיט ד"ר בראַם אין דער שפיץ, וועל-
כער שמייעלט מיט זיינע קלוגע אוי-
גען, ווי ער וואַלט געזאָגט: זייט ריהנג,
מיר ווייטען, וואס מיר טוהן. נאָך זיי

פערדיענט ער פונדעסטוועגען גרויס אנערקענונג און סימפאטיע אין די היגע ספאָרט-קרייזען. אפילו זיינע געגענער, וועלט-בעריהמטע אַטלעטען, זאָגענע אַרויס זייער מיינונג, אַז עס ער-ווערט איהם אַ גלענצענדע צוקונפט אויפ'ן געביט פון דער אַטלעטיק און ער וועט זיך מיט דער צייט ענטוויקלען און אַלס איינער פון די גרעסטע יודישע וועלט-גבורים, וועלכער וועט בע-וואונדערען די גאַנצע וועלט מיט זיין גבורה.

בעפרייט דאס יאָהרגאנג 1908.
די זעלבער פון יאָהרגאנג 1908, וועל-כע האבען זייער מיליטער-דינסט אדורכ-געמאַכט, זענען די וואָך פון זייער דינסט בעפרייט געוואָרען.

פון ספאָרט.
אסכלה—טוריסטען 4:00 (0:0)
מיסטערשאַפּטס-מעטש אין קלאַס ב' אסכלה האט נישט פערדינט אויף דער מפלה.

אין ראָווערן-געיעג פון ספאָרט-קלוב אסכלה אויף 70 קילאָמעטער האט גע-ווינען: 1) גאַלדבערג, 2) האַפּטאַן, 3) שימאַנאוויטש. דאס געיעג איז פאַר-געקומען ביי אַ שרעקליכען ווינד און רעגען, צוליבע דעם איז די צייט אויס-געפאַלען זעהר שלעכט.

גימנאטישער קאָמפּלעט פאר סע-ניאַרען געשאפּען ביים 'ט. ס. פ.

די פּערוואַלטונג פון יודישען טורן-און ספאָרט-פּעראַנין האט געשאפּען ביים פּעראַנין אַ ספּעציעלען גימנאטישען קאָמפּלעט פאַר עלטערע מענער. די איבונגען וועלען זיך אָנהויבען דעם 11. י. אונטער פאַכמאַנישער לייטונג. איינשרייבונגען נעמט אָן דער סעקרעטאַריאַט.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער 10-טער יאָהרצייט פון **הענעריק מאַרקוּספּעלר זי"י** דעם ערשטען פרעזענט פון דער נייער סינאַגאָגע, וועט **דינסטאָג, ד. 15 סעפטעמבער (ד' תשרי) 7 אָווענ** פאַרקומען אין דער נייער סינאַגאָגע **אַ פייערליכע ענטהילונג פון אַ טאָוועל** צום אַנדעקען פון פּערשטאַרבענעם, אויף וועלכע עס ווערען איינגעלאָדען אַלע מתפללים פון דער סינאַגאָגע. פּערוואַלטונג פון דער נייער סינאַגאָגע.

גענצליכער אויספּערקויף!
דאס בעוואוסטע פוטער-נעשעפט **געבר. קעלציגלאָוסקי** און בערקאָוויטש פילסודסקי № 9 אין הויף, מאַכט בעקאַנט, אַז דאס געשעפט ווערט ליקווידירט און דער גרויסער לאָדער פון אַלערליי **פוטער-סחורות ווערען גענצליך אויספּערקויפט.** נוצט דערבער אויס די געלעגענהייט און איהר קענט קויפּען צו אויסערגעווענהליכע ביליגע פרייזען. געדענקט די אַדרעס און איילט אייך צו, וכל הקודם זכה!

Szkoła Koedukacyjna i przedszkole z prawami szkół państwowych Zofji Wajnsztokówny w Ożestochowie, ul. Piłsudskiego 13
Egzaminy wstępne do wszystkich klas systemem lekcyjnym od 1 września.
Do przedszkola przyjmuje się dzieci od lat 3.
Dla niezamężnych ulgi w opłacie.
Zapisy i informacje w kancelarji od 10 do 12 i od 15 do 17.

Biuro Techniczne „UNION”
Sp. z o. o.
Panny Marji 14 tel. 7-70
poleca:
a) artykuły techniczne (pasy transmisyjne, węże gumowe i parciane, wentyle i t. d.)
b) artykuły elektrotechniczne (zarówki, przewodniki, rurki, galanterję elektro-techniczną, wentylatory i t. d.)
c) aparaty radiowe, głośniki, akumulatory, lampy radiowe itd

הנהלה של הקואופרטיבי בנק מסחרי Spółdzielczy Bank Handlowy
מברכת את כל אלה הנמצאים אתה בקשר מסחרי וגם את פקידיו **בשנה טובה ומאושרת.**

אַלע סימפּאָטיקער און שטענדיגע בעזוכער צום נייעם יאָהר **אַ כתיבה וחתימה טובה**
דינסט **Dyrekcja teatru „ODEON”**
אין טעשענסטאָכאָווער.

וועלכער איז אויך געווען דער ערש-טער פרעזענט פון דער נייער סינאַגאָגע. די ענטהילונג פון דער טאָוועל קומט פאַר אין צוזאַמענהאַנג מיט דער 10-יעהריגער יאָהרצייט פון נפטר. עס איז נישט קיין ספק, אַז אַלע, וועלכע האָבען פּערעהרט דעם חשוּב'ן כלל-טהווער וועלען זיין אַנווענדער אויף דער פייערונג.

שעהנע נדבה פון דער דירעקציע פון קינא „אדעאָן.”
לכבוד ראש-השנה און די קומענדע ימים-טובים בעלעגט די דירעקציע פון קינא „אדעאָן” אין אונזער רעדאַקציע 250 זלאָטעס צום איינזעהען פון דער יודישער קהלה.

פון אינטערנאַציאָנאַלען ספּאָרט-צירק.
מיינונגען פון אַטלעטען וועגען דעם יודישען גבור מאַקס קרויזער.
דער יונגער יודישער גבור, מאַקס קרויזער, וועלכער ווילט אין אונזער שטאַט, ווייזט אַרויס אַז זיינע קאַמ-פּאַן אונגעווער גרויסען פּח, טראָג-דעם, וואָס ער איז צוויי מאָל בעזיגט גע-וואָרען דורך די שטאַרקסטע אַטלעטען.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער 10-טער יאָהרצייט פון **הענעריק מאַרקוּספּעלר זי"י** דעם ערשטען פרעזענט פון דער נייער סינאַגאָגע, וועט **דינסטאָג, ד. 15 סעפטעמבער (ד' תשרי) 7 אָווענ** פאַרקומען אין דער נייער סינאַגאָגע **אַ פייערליכע ענטהילונג פון אַ טאָוועל** צום אַנדעקען פון פּערשטאַרבענעם, אויף וועלכע עס ווערען איינגעלאָדען אַלע מתפללים פון דער סינאַגאָגע. פּערוואַלטונג פון דער נייער סינאַגאָגע.

גענצליכער אויספּערקויף!
דאס בעוואוסטע פוטער-נעשעפט **געבר. קעלציגלאָוסקי** און בערקאָוויטש פילסודסקי № 9 אין הויף, מאַכט בעקאַנט, אַז דאס געשעפט ווערט ליקווידירט און דער גרויסער לאָדער פון אַלערליי **פוטער-סחורות ווערען גענצליך אויספּערקויפט.** נוצט דערבער אויס די געלעגענהייט און איהר קענט קויפּען צו אויסערגעווענהליכע ביליגע פרייזען. געדענקט די אַדרעס און איילט אייך צו, וכל הקודם זכה!

Kursy Językowe Wieczorowe Leona Wajnsztoka
Języki: POLSKI, ANGIELSKI, FRANCUSKI, NIEMIECKI, oraz KOMPLETY DOKSZTAŁCĄCE
Pocz wykładów — 7 września. od 10 do 12 i od 15 do 17.

די צעהלונג פון דער בעפעלקערונג אין טעשענסטאָכאָווער
דעם 9-טען דעצעמבער, וועט אין טעשענסטאָכאָווער פאַרקומען די צעהלונג פון דער היגער בעפעלקערונג. די פאַר-בערייטונג-אַרבייט ווערט שוין צוגע-גרייט. מיט דער אַרבייט וועט אַנפּיה-רען אַ ספּעציעל-בעשטימטער קאַמ-סאַר.

ביי דער צעהלונג וועלען אויף אַ קירבע צייט בעשעפטיגט ווערען אַ געוויסע צאָהל אַרבייטסלאָזע אינטעלי-גענטען.
די פייערליכייט ביים ענטהילען דעם נאַרוטאָוויטש-דענקמאַל טראַנס-מיטירט דורך דאָיאַ.

וונטאָג, דעם 30. ד. ת. וועלען אין אונזער שטאַט פאַרקומען אַ רייע פייערליכקייטען אין צוזאַמענהאַנג מיט דער ענטהילונג פון דענקמאַל פאַר'ן געוועזענעם פרעזידענט נאַרוטאָוויטש. אויף דעם דאָזיגען טאָג זענען אויך בעשטימט אַ רייע פייערליכקייטען פון דעם היגען לעגיאָניסטען-פּערבאַנד צוזאַמען מיט'ן צוזאַמענפאַהר פון לע-גיאַניסטען פון גאַנץ פּוילען. צוליבע דעם, וואָס אין די דאָזיגע פייערליכקייטען וועלען זיך בעטייליגען אַ רייע הויכגעשטעלטע פּערוועהליכ-קייטען, וועט דער פּוילישער ראָדיאָ אין וואַרשאַ טראַנסמיטירען די דאָזיגע פייערליכקייטען.

פון דער „לידאָ.”
די זעהר סימפּאָטישע איין-און-איין-ציגע קולטורעלע געזעלשאַפּט „לידאָ” וועלכע איז שוין גוט בעקאַנט אין אונ-זער שטאַט אַ דאַנק איהרע לעצטע געלונגענע קאַנצערטען מאַכט בעקאַנט, דאס אין די נאַהנטסטע טעג הויבט זיך ווידער אָן די טעטיגקייט אין אַ פּיעל-ברייטערען מאַסשטאַב. איינשרייבונגען פאַר מיטגלידער אין כּאָר און אַרקעס-טער הויבען זיך אָן דינסטאָג, דעם 15. ד. ת. אין אייגענעם לאָקאַל, אַלע 14 (עוואַנגעלישער זאַל). אויך וועט ווע-רען געשעפט אַ דראַמאַטישער קרייז און אַ לעזע-זאַל. צום אַרקעסטער קענען געהערען פּערזאָנען, וועלכע שפּי-לען שוין. מיר נעמען אויך אָן אַנפּענ-גער צו פּיעל-קאַמפּלעטען, מאַנדאַלין-אַרקעסטער, שטימע-בילדונג, אַלפּ-דוּשאַ-קאַמפּלעטען, וועלכע ווערען גע-פּיהרט אונטער דער פּעדאַגאָגישער ליי-טונג פון בעקאַנטען אין אונזער שטאַט דירעקט י. זאַקס.

וויכטיג פאַר די מיטגלידער פון „טאָו.”
דער פּערוואַלטונג פון „טאָו” איז געלונגען אויסצופּעלן אַ הנחה פון 25% אינ'ם פּעריהמטען וועלט-קוראַרט פּיששאַן. די הנחה נעמט אַרום די קוראַטקעס און אַלע אַנדערע קור-קאַסטען.
אויסער זעם ווערען געפּיהרט אוי-טערהאַנדלונגען מיט אַנדערע וויכטיגע קורערטער אין אויסלאַנד און ס'איז זי-כער אַז אינ'ם קומענדען זומער וועלען אויך אַנדערע קור-ערטער בעשטימען געוויסע הנחות פאַר די מיטגלידער פון „טאָו.”
פון דער הנחה קענען געניסען אַלע וואָס צאָהלען מיטגלידעס. בייטראַג אין „טאָו.”
ענטהילונג פון אַנדענעקונג-טאָוועל נאָך הענריק מאַרקוּספּעלר זי"י.
קומענדען דינסטאָג 7 זייגער אָווענ וועט אין דער נייער סינאַגאָגע פאַר-קומען די פייערליכע ענטהילונג פון אַ אַנדעקונג-טאָוועל נאָך דעם פּער-שטאַרבענעם גרויסען נדבן און כלל-טהווער ה' הענריק מאַרקוּספּעלר זי"י

טיק, פאַר אַזעלכע איז די גייסטיגע אַרבייט, ווי: דאס לעזען, שאַן-שפּילען אַ בעסערער ערהאַלונגס-מיטעל, ווי אַפילו דאָס גאַרנישט טהוון.

ייגמונד פּאַשאַף. פיזישע און גייסטיגע ענטוויקלונג ביי יודען.

דאָס יודישע פּאָלק ווערט בעצייכענט מקדמונים אַלס עמ-הספר. די צונופּי-פאַרונג פון די דאָזיגע צוויי ווערטער ענטהאַלט אין זיך עפּיס אַנאַמאַליעס, אונאַטירליכעס. אַ גאַנץ פּאָלק קאָן ווילענדיג-נישט-ווילענדיג, קיין תקומה נישט האַבען, בעת עס פּלעגט נור זיין גייסט, פּעראַכעלעסיגענדיג דעריי דעם קערפּער, די פיזישע ענטוויקלונג. וואַרום: נור אין אַ געזונטען קערפּער-אַ געזונטער גייסט.

בלעטערענדיג פּערשידענע אַלטע ספרים פון די פאַרצייטישע גריכישע און רוימישע היסטאָריקער, וועלכע בע-ריהרען אַנג-אורחא דאָס לעבען פון די אַלטע העברעער, בעמערקען מיר, אַז זיי שילדערען די אַמאַליגע עבריים אַלס גבורים, אַלס פעסט-געבויעט, העלדישע מענטשען, אין משך פון אונזערען צוויי-טויזענד יאָרהערען, פּינסטערען גלות, ליידענדיג פּערשידענע צרות און ריי-פּות, אויסטעהענדיג יאָהר-אין-יאָהר-אויס אַכוריות-דיגע ערפּאַלונגען, זע-נען אונזערע קערפּער פּערקריפּעלע און וואָרען, איז אונזער פיזישע ענטוויק-לונג פּעראַכעלעסיגט געוואָרען. פּונדעס-טוועגען אָבער און טראָץ דעם אַלעם שלימערט טיעף-טיעף, אַדאַנק דעם אַטאָוויזם-פּראָצעס, אין די פּערבאַרענ-טע קעמערלעך פון אונזערן אַרגאַניזם דער אַראַלעסער, אונזערשפּיליכער פּח פון שמשון הגבור, יהודה המכבי, כּוכבא, קנאים, סקריקין און ברוינים. עס פּערדיענט דעריבער באַמח בע-גרייסט צו ווערען די ספּאָרט-בעוועגונג, וועלכע ענטוויקעלט זיך און צווייגט זיך פּונאַדער וואָס אַמאַל מעהר צווי-שען דער יודישער יוגענד אין גלות בכלל און אין אַרץ-ישׂראל פּברט. צו-זאַמען מיט'ן יודישען רענעסאַנס, מיט דער אויפּלעבונג פון אונזער אַלט-נייעם פּאַטערלאַנד און דער העברעאישער שפּראַך, ערוואַכט ביי אונז אויך דער אַמאַליגער פּח פון אונזערע אור-על-טערען, פון די העברעער. דער דאָזי-גער אויפּלעבונג-פּראָצעס איז אַ גאַנץ נאַרמאַלער: האַנד ביי האַנד טיט'ן גייסט מוז אויך געהן די פיזישע ענטוויקלונג. עס מוז הערשען צווישען גייסט און

ווילען מוז מען שולען. די שולונג בע-שטעלט דערין, אַז מען מוז דעם בע-שטימטען ציעל תמיד פאַר די אויגען האַבען. פּערשטעהט זיך, אַז דער ציעל מוז זיין פאַר אונז קלאָר. עס זענען פּערהאַלט פּיעל מענשען, וועלכע אַרביי-טען פּלייסיג דאָס גאַנצע לעבען, אָבער זיי גיבען זיך קיינמאַל נישט אַבאָ קיין די-ווערשונג פון דעם, וואָס זיי ווילען דערגרייכען, און דערפאַר בלייבען זיי אין לעבען שטעהן אויף איין אָרט. די דאָזיגע ציעללאָזיקייט פּיהרט אַממייס-טען צו אַ גרויסע צושפּילטערונג פון אַנווערע כּחות; זי ברענגט אויך נישט דעם געפּיהל, וועלכען עס איז מרגיש ער מענטש, וואָס שטרעבט צו אַ ציעל און דערגרייכט איהם. די אונזער-פּיעל-הייט ביי פּיעל מענשען איז ענג פּער-בונדען מיט דער ציעללאָזיקייט. מען מוז דעריבער שטרעבען צו פּעראינטע-רעסירען יעדען אַרבייטענדען מענטש און די רעזולטאַטען פון זיין אַרבייט. דאָן וועלען גאַנץ בעשטימט אויך די לייטונגען שטייגען. די אַלע מענשען, וועלכע האַבען עפּיס אין לעבען דער-גרייכט, האַבען עס צו פּערוואַקען נור זייער שטאַרקען ווילען.

שוודיג איז אויך דער טעמפּאָ פון אונזער אַרבייט. בעזונדערס מיר יודען לעגען קיינמאַל קיין אַכט נישט אויף מיריגקייט, אַזוי ווי מיר וואַלטען גע-וואָרען בעשאַפּען נור פאַר אַרבייט. ווען מען זאָל דערצו נעהמען דעם תמיד אַנגעשאַפּטען קאַראַקטער פון קאַמף פאַר אונזער דאָ-זיין, דאן ווערט קלאָר, פאַרוואָס אונזערע אַרגאַניזמען ווערען אַזוי שנעל אויסגעשפּעלט. וועלען מיר, אַז אונזערע כּחות זאָלען אונז וואָס לענגער דינען, דאָס מיר זאָלען נישט פּיהלען די מידיקייט און אונזער-פּיעל-דענהייט פון אונזער שטענדיגער שווע-רער אַרבייט, מוזען מיר שטענדיג אַב-היטען דעם ריטם, אין וועלכען עס פּערלויפט דאס גאַנצע לעבען, און וואָס שטעלט מיט זיך פאַר אַ פּעריאָדישע וועקסלונג פון אַרבייט און רוי. עס איז שדליך דורכצוברעכען דעם ריטם, וועלכער איז צוגעפאַסט צום טאָג און נאַכט, מאַנאַט און יאָהר-צייטען. אויך מוז מען אויפהאַלטען דעם ריטם צווי-שען גייסטיגע, פיזישע ארבייט און ערהאַלונג. עס איז פּאַלש די גאַנצע זעקס טעג שווער צו אַרבייטען, איבער-לאָוענדיג די ערהאַלונג אויף שבת. יע-דער איינציגער טאָג מוז זיין אַפּרוה-שטונדען האָבען, דער וויכטיגער ריטם פון לעבען איז דער טאָג — נישט די וואָך און נישט דאָס יאָהר.

פּיעל מענשען מוזען די קוינסט לער-נען, ווי אַזוי זיך פּולשטענדיג אויסצו-רוהען, וויפּיעל מאָל הערט מען פון מענשען, וועלכע אַרבייטען דאס גאַנ-צע לעבען, אַז זיי קענען זיך נישט קיינמאַל אויסרוהען פון זייער אַרבייט, טראָדעס וואָס זיי היטען שטרענג אָב דעם זיבעטען אַפּרוה-טאָג און ימים-טובים — זיי פּיהלען זיך תמיד מיעד. פּערשטעהט זיך, אַז וועגען צופּרידענ-הייט פון דער אַרבייט ביי אַזעלכע פּערזאָנען איז נישטאָ וואָס צו רעדען. דאס ערקלערט זיך מיט דעם, אַז זיי פּערשטעהען נישט וואָס אַפּרוה בע-דייט. פאַר פּיעל מענשען היינט אַפּרוה גאַרנישט טהון — דאס איז פּאַלש. דאָ-גענען אַנדערע ווידער ווידמען די אַב-רוה-צייט אַזעלכע אַרבייטען, וואָס לויט זייער מיינונג האָבען זיי אַ שייכות צום אַפּרוה, אָבער אין דער ווירקליכקייט איז דאס אַ פאַרטעצונג פון זייער שטענדיגער אַרבייט — אפּשר אַין אַ אַנדערער פאַרם, אָבער פון זעלבען כּאָראַקטער.

נעהמען מיר צ. ב. ש. גייסטיגע אַר-בייטער. אַזעלכע מוזען אויסמיינען, אַז זייערע געדאַנקען זאָלען אין די אַב-רוה-פּיזיען ווייטער אַרבייטען. עס איז נישט ראַציאָנעל פאַר אַ מענטש, וועל-כער האט — זאָגען מיר — דעם גאַנ-צען טאָג אין זיין בערוף גערעכענט, געשריבען אָדער געלעזען, קומענדיג אַהיים גלייך זיך נעהמען אַ בוך אָדער צייטונג לעזען. אָדער פּערהעמען זיך מיט שאַן-שפּילען. דאס וועט קיין אַפּרוה נישט ברענגען, דאָגענען, אום צו פּערהעמען די געדאַנקען נאָך אַנ-אַנשטרענגענדער קאַפּ-אַרבייט איז דער בעסטער מיטעל קערפּער-איבונגען, אָדער פיזישע אַרבייט ביז צו ערמי-דונג, און דאס ברענגט אַ פּולקאַמע ערהאַלונג. אַנדערש איז נאָך פיזישער

Klisze reklamowe do druku do kin
WATTENBERG
cynkograficzne
ALEJA 39.

Naszym wysoce cenionym Szan. Klientom życzy

wesołego, dobrego i zdrowego

Nowego Roku

Eryk A. Kollontay
Fabryka Chemiczna
Katowice-Brynów

Mydło **Kollontay** z pralką

ראָס פּוּטער-געשעפט פּוֹן די פּירמאַ פּיִק און זשעלינסקי

טשענסטאכאו, 1 אלעז 3

פּראָנט ערשטער שטאַק

איז פּערוועהען צום קומענדען סעזאָן מיט אַ גרויסען אויסוואַהל פּוֹן **אַלערליי פּוּטער-סחורות**, ווי פּערשידענע פעל, פּלאַמען, קעלנער, פעלצלעך און פּערטיגע און בעשטעלטע דאַמען און הערען-פּוטערס א. א. א. פּיליגע פּרייזען! רעיעלע בעהאַנדלונג!

קומט און איפּערצייגט אייך!

אַכטונג: פּראָנט ערשטער שטאַק.

צום ווינטער סעזאָן!

דאַרפט איהר האַבען אַ דאַמען אָדער אַ מענער פעלץ אָדער אַנדערע פּוּטער-אַרבייט? בעשטעלט נאָר אין דער לאַנג-עגויסטערנדר פּירמע פּוֹן **ה. זשעלינסקי אלעז 10**

מיר נעמען אָן פּוֹן אייגענע און אויך פּערטרויע סחורות.

היות ווי פּוּטער-וואַרג איז היינט פּיליג האַבען פּיר אויך רעדוצירט דאָס אַרבייטס-לויז!

רעיעלע בעהאַנדלונג מיר מאַכען פּוֹן אַלט-ניי! שנעלע אויספּיהרונג.

איילט אייך דעריבער און מאַכט אייער בעשטעלונג נאָר אין דער פּראָצעדור פּוֹן **ה. זשעלינסקי, אלעז 10** און איהר וועט זיין צופּריעדען.

OPTYK MEDICAL

Z. ERNER, II-ga Aleja 31

געב. אָפּטיקער אין די גרעסטע פּאַרזיזער אָפּטישע לאַגערען.

עמפּעהלט די בעסטע קוואַליטעטען **ברילען** און **בינאָקלען**.

פּונקטליכע אויספּיהרונג לויט די רעצעפטען פּוֹן די אָקוליסטען. פּאַטאַגראַפּישע אַפּאַראַטען און זעמליכע טילען דערצו. מאָדערנסטע אינזשענירונג צו שליסען גלעזער.

ZEISS

PUNKTAL

אַכטונג: ברילען פּוֹן 2 זל. אָן זעהר פּיליגע פּרייזען. סאַלידע בעהאַנדלונג.

MADAME POMPADOUR

אויסערגעהעליך קלאַנג - קונסטווערק פּראָנציווישער שלאַגער (שלאַגער)

הערליכע אויסשטאַטונג

אין די הויפט-ראַלען: **Marcela Denya, Andre Beauge, Gaston Dupray.**

איפּערין פּראָגראַם: קלאַנג-צוגאַבען.

STUDENT Z SZTOKHOLMU

אין די הויפט-ראַלען: **סווען גאַרפּאַ** אַ ברודער פּוֹן גרעטאַ גאַרפּאַ עלזשביעטאַ פּריק. סטינג בערג. - איפּערין פּראָגראַם: אַ פּערווילונג אויפ'ן אַקאַז.

היינט ערשטער שוועדישער מוזיקאַליש-געזאַנג-קלאַנג-פּילם א. ס. היינט קלאַנג-קניג מוסטערהאַפּטער קלאַנג-קניג

ולקחתם לכם משלכם!
ארץ = אתרוגים
ישראל

הורט-פּערקויף פּערטרעטונג פּוֹן „אַגודת-אַתרוג“ אין תל-אַביב

I. CZARNOCHA, SOSNOWIEC
Kollataja 6 - 8. Telefon 4-27.

צערעס

דער 100%-טיג ריינער האַראַס-סעמס ווערט אויסגעאַרבייט אונטער אַ שטרענגער השגחה פּוֹן הרב שמחה פּרענהעל פּוֹן סהאַווינאַ. צערעס האָן אַלזא אַהן שום השש נעברויכט ווערען צו יום-טובֿ-דינע מאַכליים רודך אלע. וועלכע היטען אפּ כשרות.

צערעס פּלאַנץ-פעטס.

אַכטונג!

שיד און גאַלאַנטעריע = סחורים

צום קומענדען ווינטער - סעזאָן בעזיצען מיר אויפ'ס לאַנצ אַ גרויסען אויסוואַהל פּוֹן **קאַמעיל-שיד (באַמבאַשעס)** אַלע סאַרטען פּוֹן קלענסטען ביזן גרעסטען נומער. צום שול-אהר צו בעקומען

סקאַק - גימנאַסטיק - לאַטשען און אַלעראַט קינדער - שיכלעך קומט און איפּערצייגט אייך! ביליגער ווי איפּעראַל!

קאַפּ. „אַבובייע“ נייער מאַרק 2.

Pracownia kuśnierska
I-sza ALEJA 4
wykonuje dla pań i panów wszelkie roboty, jako też reperacje wchodzące w zakres kuśnierswa

SOLIDNIE i PO CENACH PRZYSTĘPNYCH według najnowszych fasonów

M. LIBERMAN I-sza ALEJA № 4, parter, II brama na prawo.

Koncesjonowany Zakład Elektrotechniczny
Z. MAJORCZYK
Częstochowa, ul. Panny Marji 12 (front, I piętro.)

Instalacje światła, motorów, grzejników, dzwonek oraz wszelkie roboty i reperacje w zakresie elektrotechniki wchodzące. Roboty solidne. Warunki dogodne. Ceny konkurencyjne

Teatr „ODEON”

אַלעז 27

לעסטער סעאַנס 10 אָווענד.

אויפ'ן 1 סעאַנס קרעסלען 1 זל.

ערשטער מוסטערהאַפּטער קלאַנג-קניג

Nowości

אַלעז 12

לעסטער סעאַנס 9-30 אָווענד.

היינט אין ווייטערע טעג.

אַ לערן יונגעל

אין שטעפּער-ווערקשטאַט פּוֹן **א. ווייס, 2 אלעז 16**

ווערט שוין געזוכט.

דאָס לערן יונגעל וועט ווערען דיפּלאָמירט.

אַ וואוינונג

פּוֹן 2 צימער און אַ קיך מיט אלע בעקוועהמליכקייטען

שוין צו פּערדינגען.

ערקונדיגען זיך אין רעדאַקציע פּאַר K

פּערענדיגט דער קאַנפּליקט צווישען די היגע שניידער ארבייטער.

פּוֹן 1-טען ד. ת. האבען די ארבייטער פּוֹן בעקליידינגס - אינדוסטריע ווי: שניידער פּוֹן מענער, דאַמען, מאַגאַזין-נען און טאַנדיטער, אַנגעהויבען איינ-פיהרען אַ בעשטימטען רעגולאַמין פּוֹן 8-טען דיגען אַרבייטס-טאַג.

די ארבייטסגעבער האבען דאס נישט געוואָלט נאַכקומען און צוליב דעם איז די ארבייט איבערריסען געוואָרען אויף 2 טעג. ערשט דינסטאג אָווענד האט דער יודישער מייסטער-צעך אונ-טערגעשריבען דעם רעגולאַמין און די ארבייט איז בענייט געוואָרען.

הזכרות לכבוד דעם פּערשטאַרבע-נעם בילדונגס - מיניסטער ה' טשערווינסקי.

פּערגאַנגענעם זונטאג זענען אין די היגע שוהלען פּאַרגעקומען פּייערליכע הזכרות לכבוד דעם נישט-לאַנג פּער-שטאַרבענעם בילדונגס - מיניסטער וו. טשערווינסקי.

אין דער אַלטער שוהל איז געווען אַנוועזענד אַ גרעסערער עולם אויך די שילער פּוֹן ה' אַקסער'ס גימנאַזיום און אַנדערע, דער שטאַדט-חון ה' באַדאַש האט געזינגען „אנוש כחצור ימים“, און דער רב ר' נחום אש שליט"א האט גערעדט וועגען די פּערדינסטען פּוֹן פּערשטאַרבענעם מיניסטער, דאן האט ה' באדאש געמאַכט אַ „אַל מלא רחמים.“ אין דער נייער סינגאַגע האבען זיך פּערוואַמעלט די שילער פּוֹן יודישען גימנאַזיום און פּוֹן די פּאַוועשכנע שו-לען, און פּר. וויינשטאַק'ס שולע. קאַג-טאַר ה' פּישעל האט געזינגען עטליכע קאַפּיטלעך תהילים, און ד"ר הירש-בערג האט געהאַלטען אַ רעדע מענינאַ דיומא, דער כאָר האט געזינגען דעם פּיילישען הימן, און מיט דעם האַבען זיך די פּייערונגען געענדיגט.

ערקלערונג.

אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן נאַטיץ „אַנאָנערהערטער פּאַקט“ אין „טשענסטאכאווער צייטונג“ נומ. 36, ערקלער איך, אַז די גאַנצע בעשרייבונג איז אַ שקר מוחלט. „אַנאָנערהערטער פּאַקט“ איז אין דער אמת'ן, און אַ 17-יעהרי-גער יוג (כ'ווייס נישט ווער עס האט איהם געמאַכט פּאַר אַ קינד) האט זיך אויפגעפיהרט אַוואַנטוריסטיש, אַז איך האָב איהם ארויסגעבעטען, עמפּעה-לענדיג איהם צו קומען מיט זיין פּאַ-טער, פּאַר רכילות טרייבען וועט זיך ה' ב. פּערענטפּערען אין געריכט. בעטענדיג געפּעליגסט דעם ג. ה' רעדאַקטאָר אַבזאָגעבען פּלאַץ אין זיין וו. צייטונג פּאַר דער דאָזיגער ערקלע-רונג, צייכען איך מיט דרך ארץ מיכל גרעניץ צאָהן-אַרצט.

Dr. J. Lipiński
powrócił
przyjmuje od 3 do 5 po poł.
ALEJA № 1

Udzielam lekcji gry
na skrzypcach
Jadwiga Fajge
Kościuszki 2-b.

Pokój z kuchnią
do wynajęcia od zaraz
Wiadomość u dozorczy,
ul. Piłsudskiego 31

NIEMILĄ WON RAK NÓGIPACH

USUWA ZMAMY I NIEZASTĄPIWY DO 7% WIEKU

SUDORYN

FABRYKA CHEM-FARMACEUT. AP. KOWALSKI WARSZAWA

WYSTRZEGAC SIĘ NAŚLADOWICTWA D. PODOBNEM BRZMIENIU OPAKOWANIU.

UWAGA!